

9 771333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

1 –
2021 ▶ 2,50 €

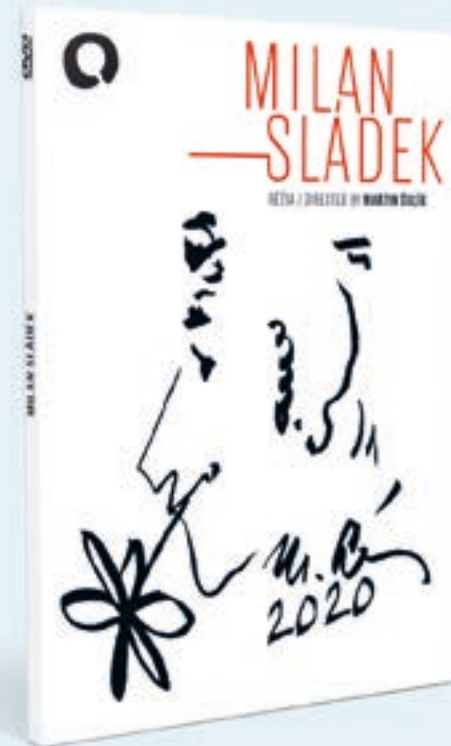

rozhovor: Martin Kaňuch a Jelena Paštéková

novinky: Everest – najťažšia cesta – Krajina ve stínu – Smečka – Správa

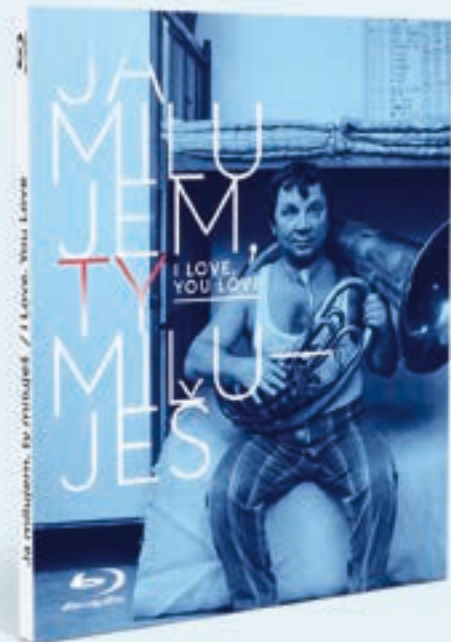
recenzia: Chlast – Králi videa – Služobníci

HODNOTENIE FILM.SK – ROK 2020 V SLOVENSKOM FILME

NOVINKY Z DVD A BLU-RAY
PRODUKCIE SLOVENSKEHO
FILMOVÉHO ÚSTAVU

V PREDAJI V Klapka.sk
A VO VYBRANÝCH PREDAJNIACH
A KNÍHKUPECTVÁCH

úvodník

Januárové číslo *Film.sk* tradične prináša čitateľsky vďačné zhrnutie roka v troch blokoch hodnotení domácej hranej, dokumentárnej a animovanej tvorby. Nechýba ani bodovanie domácej tvorby uplynulého roka filmovými vedcami a kritikmi, hoci je oproti minulosti trochu iné. Vzhľadom na situáciu nehodnotíme iba premiéry majoritných filmov uplynulého polroka, ale premiéry z celého roka 2020, pretože z 366 dní nemohli kiná vlni premietat až 120 dní. Pandémia sa najzreteľnejšie prejavila na distribúcii hranej tvorby. Do kín prišli iba tri domáce novinky, z nich *Služobníci* Ivana Ostrochovského stihli distribučnú premiéru naozaj na poslednú chvíľu.

Príchod viacerých očakávaných titulov do kín sa presunul až na tento rok. Patrí medzi ne aj *Správa* Petra Bebjaka. Píšeme o nej v rubrike Novinky, aj keď januárová premiéra slovenského oscarového kandidáta sa bude zrejme opäť posúvať a na príbeh dvoch slovenských Židov, ktorí utiekli z nemeckého koncentračného tábora v Osvienčime, si tak diváci ešte počkajú, rovnako ako na ďalšie snímky z rubriky Novinky. Jednému z dvojice protagonistov *Správy* sa venujeme aj v samostatnom texte. Režisér Eduard Grečner spomína, ako sa z Alfréda Wetzlera stal na chvíľu herec, ktorý v 60. rokoch stvárnil malú úlohu v jeho filme *Nylonový mesiac*.

Aj podobné drobnosti a kuriozity z histórie slovenskej kinematografie mohli inšpirovať takmer dvadsiatku autorov, ktorých príspevky vytvoria *Abecedár slovenského filmu (1921 – 2021)*. Ide o jeden z cyklov, ktorým vo Filmotéke Slovenského filmového ústavu v Kine Lumière pripomenú storočnicu slovenskej kinematografie. Jej prvý míľnik, *Jánošík* (1921) bratov Siakelovcov, mal totiž premiéru pred sto rokmi. Chystajú sa klasické projekcie najvýznamnejších diel najuznávanejších autorov, ambíciou *Abecedára* je však ponúknuť trochu iný pohľad na našu kinematografiu v heslách od A po Z. Cyklus projekcií s lektorskými úvodmi vyvrcholí vydaním zborníka. Viac o projekte porozprávali pre januárové *Film.sk* jeho autori, filmový teoretik Martin Kaňuch a garantka projektu, spoluautorka *Dejín slovenskej kinematografie*, filmová historička Jelena Paštéková.

V novom roku vám želim, aby sa slovenské filmy nezastavovali uprostred cesty k divákovi. Ak by som si požičal heslo z *Abecedára*, aby nezostalo len pri Ideáloch, ale aby sa tvorcovia aj s dielami dostali až k písmenu Z. Nemusí pritom ísť o Zaslúbenosť ako v *Abecedári*. Možno postačí, ak budú môcť Zapiť úspešnú kinopremiéru. Alebo s pocitom dokončenej práce Zčať pracovať na novom filme, pretože s tým predchádzajúcim už absolvovali všetko, čo mali. ◀

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 22. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzavierka čísla 1/2021: 5. 1. 2021

Snímka na titulnej strane:

Správa – DNA Production

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permant, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

3	<u>myslím si</u>
4 — 5	<u>téma:</u> Hodnotenie Film.sk
6 — 9	<u>hraný film 2020</u>
10 — 13	<u>dokumentárny film 2020</u>
14 — 17	<u>animovaný film 2020</u>
18	<u>Správy z filmového diania</u>
19	<u>aktuálne:</u> Dušan Hanák a dokumenty zo 60. rokov online
20	<u>Správy z filmového diania</u>
21	<u>aktuálne:</u> Alfréd Wetzler v Nylonovom mesiaci Eduarda Grečnera
22 — 27	<u>novinky:</u> Správa / Everest – najťažšia cesta / Krajina ve stínu / Smečka
28 — 32	<u>rozhovor:</u> Martin Kaňuch, Jelena Paštéková
34 — 39	<u>recenzia:</u> Služobníci / Králi videa / Chlast
40 — 41	<u>Správy z filmového diania</u>
42 — 43	<u>dvd a blu-ray nosiče / čo robia</u>
44	<u>z filmového archívu do digitálneho kina</u>
45	<u>moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy</u>
46 — 47	<u>profil:</u> Peter Hledík / Juraj Lexmann
48 — 49	<u>ohlasy:</u> Týždeň slovenského filmu / Be2Can / Tallinn Black Nights
51	<u>svet spravodajského filmu:</u> Týždeň vo filme
52	<u>výročia / stalo sa za 30 dní</u>

Mária Ferenčuhová,

filmová teoretička

— Filmový rok 2020 bol zvláštny. Kiná uviedli najmenej nových titulov v novodobej filmovej histórii, z čoho ťažili najmä VOD platformy a sčasti festivaly, ktoré jeden po druhom prechádzali na hybridné či výlučne internetové uvádzanie filmov. *Film.sk* priniesol v minulom roku len pár recenzií filmov premiérových v kinách, zato však viacero kritik filmov či seriálov z produkcie HBO alebo Netflixu. Zvýšilo sa i množstvo ohlasov z medzinárodných festivalov, na ktoré sa dalo „vycestovať“ cez monitor počítača. Nízky počet premiér nám na druhej strane dovolil zamerať pozornosť napríklad na domáce krátke hrané filmy. Bol teda filmársky rok 2020 chudobný a oklieštený? Alebo priniesol aj niečo pozitívne?

— Z hodnotenia minuloročnej domácej filmovej tvorby, ktoré prinášame v tomto čísle, by sa mohlo zdať, že kríza bola šetrnejšia k produkčne menej nákladným filmom – ku krátkym animovaným či k dokumentárnym filmom. Celovečerných dokumentov sa v hodnotení spomína až jedenásť, čo však možno pripísať aj tomu, že tieto filmy získavajú divákov predovšetkým na festivaloch: slabšia kinodistribúcia im až tak neublíži, takže ich producenti môžu nasadiť aj do poloprázdnych sál. Počet krátkych animovaných filmov zasa opticky zvýšilo to, že medzi hodnotenými snímkami sa objavili aj také, ktoré boli uvedené len na festivaloch, prípadne staršie, už distribuované tituly. Reálne dôsledky koronakrízy na kinodistribúciu domácej tvorby tak najvypuklejšie ukazujú tristné tri premiéry hraných filmov a jedna obnovená premiéra už historického titulu.

— No rok 2020 bol pre domácu kinematografiu nešťastný aj z iného dôvodu: sitom polozatvorených kín prepadli aj viaceré filmy, ktoré premiéru mali. Týka sa to nielen filmu *Sviňa*, ktorý mal pred parlamentnými voľbami „našliapnuté“ stať sa kasovým trhákom, ale do istej miery aj oceňovaných *Služobníkov*, o ktorých sa mnoho hovorí, no dodnes ich len málokto videl na plátne. Ešte výraznejšie to vnímam pri filme Miry Fornay *Žaby bez jazyka*. Hoci bol dokončený v roku 2019, nemal na Slovensku okrem niekoľkých mimoriadnych projekcií distribučnú premiéru vôbec. Jeho prepadnutie sitom znefunkčnenej kinodistribúcie sa mi zdá tým smutnejšie, že ho považujem za naratívne a poeticky azda najodvážnejší a najoriginálnejší filmársky počín za ostatných desať rokov. Fornay pristúpila k téme násilia vo vzťahoch cez formálny experiment a cez dramaturgiu postavenú na zjednodušených vzorcoch správania, nie na psychologickú drobnokresbu. Vytvorila tak film s pôdorysom počítačovej hry, detskej rozprávky aj modernej scénickej tragédie, ktorého nevšedné kvality najlepšie vyniknú práve na filmovom plátne.

— Ale toto je už vlastne dobrá správa. Rok 2020 totiž priniesol niekoľko naozaj mimoriadnych diel, ktoré už teraz vnímam ako súčasť zlatého fondu modernej slovenskej kinematografie. Okrem *Služobníkov* a *Žiab bez jazyka* sem patrí aj dokumentárny diptych Viery Čákanyovej *FREM* a *Biela na bielej*. Oba testujú filmovú formu aj myslenie obrazom a núkajú nám témy, ktorých naliehavosť pandémie ešte viac zostrila.

— Napriek koronakríze sa teda slovenskému filmovému umeniu darí. Nezabudnime na to, keď si budeme vyberať, na čo pôjdeme najbližšie do kina. ◀

Sviňa — foto: CinemArt SK / Lukasz Wojciechowski —

Filmoví vedci a kritici hodnotia slovenské celovečerné filmy

Mesačník **Film.sk** spolupracuje od roku 2009 s renomovanými slovenskými filmovými vedcami, historikmi, kritikmi a publicistami na bodovaní slovenských celovečerných filmov, ktoré mali v tom-ktorom polroku premiéru v domácich kinách. Aktuálne prinášame hodnotenie slovenských filmov s premiérou počas celého roku 2020.

Dôvodom, prečo sme tento rok nerozdelili hodnotenie na dve časti, sú protipandemické opatrenia. Začiatkom marca zatvorili kiná a tie zostali zavreté takmer tri mesiace. Vplyvom mimoriadnej situácie sa k divákovi v prvom polroku dostalo len minimum domácich kinopremiér. Keďže tradične hodnotíme slovenské alebo majoritne slovenské dlhometrážne filmy, ktoré spĺňajú finančné kritériá určovania krajín pôvodu podľa Európskeho dohovoru o koprodukciiach, v prvom polroku by sme hodnotili iba dva, resp. tri filmy. Prvým by bola *Sviňa*, ktorá mobilizovala nielen voličov, ale i divákov, čo kvitovali mnohí kinári. Snímka, ktorej sa v priebehu mesiaca v kinách podarilo získať status druhého najnavštevovanejšieho domáceho filmu v novodobej histórii, im totiž pred nútenou uzáverou priniesla do kasy aspoň nejaké to euro navyše. Druhým hodnoteným filmom prvého polroka by bol dokument o rapperovi Rytmusovi *Tempos*. Načasovaním na koniec februára zrejme prišiel o množstvo divákov, keďže sa v kinách „zohrial“ iba týždeň. Tretia distribučná premiéra domácej majority nasledovala až koncom júna, keď do plánu premiér na po-

slednú chvíľu pribudol dokument *Zlatá zem*. Premiéry tento rok celkovo pribúdali na poslednú chvíľu. Nejasné pravidlá mnohých distribútorov zneisťovali a nútili ich v maximálnej možnej miere improvizovať. A improvizovať museli aj kinári, ktorým zase robili vrásky na čele zrušené premiéry.

Kým vlani sa v druhom polroku do hodnotenia dostalo rekordných 17 titulov, teraz ich je za celý rok 12, ale i teraz je zostava hodnotených filmov pestrá. O čosi pestrejšia by bola, ak by sa v nej ocitli aj snímky, ktorých premiéra sa presunula na budúci rok. Pre úplnosť ešte zopakujeme už spomenuté finančné kritérium určovania krajín pôvodu, ktoré je dôvodom, prečo v zostave chýba napríklad *FREM* Viery Čákanyovej, ale i ďalšie tituly, v prípade ktorých ide o českú majoritu.

Okrem minoritných koprodukcii sme nehodnotili ani krátke či stredometrážne filmy.

Bodovanie sa pohybuje v škále od pol bodu po maximálny možný počet piatich bodov. ◀

Slovenské a koprodukčné celovečerné filmy druhého polroka 2020 podľa filmových vedcov a kritikov

	Martin Ciel	Jana Dudková	Eva Filová	Jaro Hocheľ	Martin Kaňuch	Matúš Kvasnička	Katarína Mišíková	Jelena Paštéková
HoKEjovj sen Marek Vaňous	•	••	•	••	•	••	½	••
Králi videa Lukáš Bulava	••••	••	•••••	•••	•• ½	••••	••••	•••
Letní rebeli Martina Saková	••	•••	•••	••	•	•••	•• ½	•••
Meky Šimon Šafránek	•	•••	•••	•••	••	•••	••	••
Milan Sládek Martin Šulík	•	•••	•••	••••	••	•••	••	•••
Raj na zemi Jaro Vojtek	••	•• ½	•••••	•••• ½	••	••••	•••	•• ½
Salto je kráľ Pavol Barabáš	•••	•• ½	•	• ½	•	•• ½	•• ½	•• ½
Služobníci Ivan Ostrochovský	•••	•••	•••••	•••• ½	•••••	•••••	•••••	•••• ½
Sviňa Mariana Čengel Solčanská, Rudolf Biermann	••	• ½	••	•••• ½	•• ½	•••	••	•
Tempos Nazarj Klujev, Roman Kelemen, Maxim Klujev	•	•• ½	••	•••	•• ½	•••	•	••
Zlatá zem Dominik Jursa	••	•• ½	••••	••••	•••	•••• ½	•• ½	••••

O HODNOTENÝCH FILMOCH SME PÍSALI VO **Film.sk**:

HoKEjovj sen [novinky: 7/12-13](#); [recenzia: 8/36](#) **Králi videa** [novinky: 10/22-23](#), [recenzia: 2021: 1/36-37](#)

Letní rebeli [novinky: 8/20-21](#); [recenzia: 9/26-27](#) **Meky** [novinky: 7/15](#); [recenzia: 8/36](#)

Milan Sládek [novinky: 10/21-22](#); [recenzia: 11/28-29](#) **Raj na zemi** [novinky: 3/18-19](#); [recenzia: 10/32-33](#)

Salto je kráľ [novinky: 8/18-19](#); [recenzia: 9/32](#) **Služobníci** [novinky: 3/16-17](#); [recenzia: 2021: 1/34-35](#)

Sviňa [novinky: 2/12-13](#); [recenzia: 3/30-31](#) **Tempos** [novinky: 2/14-15](#) **Zlatá zem** [novinky: 6/22-23](#); [recenzia: 8/34](#)

Hranice rozpačitosti

Slovenská kinematografia sa za posledných desať rokov rozrôžňovala a rozrastala. Pandemická situácia však nielenže zabrzдила produkciu mnohých filmov, ale ovplyvnila aj filmovú distribúciu a nasadzovanie filmov do kín. Predmetom tohto hodnotenia sú tak napokon len tri celovečerné majoritne slovenské hrané filmy, ktoré sa v roku 2020 dočkali distribučnej premiéry – toto číslo zodpovedá obdobiu najväčšej krízy domácej kinematografie v 90. rokoch. Podobne ako vtedy ide o filmy také rôzne, že na ich základe je ťažké hovoriť o trendoch a tendenciách.

— Sviňu Mariany Čengel Solčanskej a Rudolfa Biermanna nasadili do kín mesiac pred zavedením protipandemických opatrení. Aj za ten čas stihla prilákať rekordných 389 358 divákov, čím pokorila doposiaľ nezdolateľnú *Fontánu pre Zuzanu 2* (1993) a jej 343 206 divákov a stala sa druhým najnavštevovanejším domácim filmom v ére samostatnosti po Jakubiskovej *Bathory* (2008), ktorú videlo v kinách 432 300 divákov. *Sviňa* prišla do kín nielen krátko pred ich zatvorením, ale zároveň veľmi krátko pred parlamentnými voľbami, po ktorých sa začala rúcať dovtedajšia hegemonia strany Smer.

Burcujúca Sviňa

— Podobne ako v prípade režisérkinho predchádzajúceho filmu *Únos*, nasadeného do kín krátko pred hlasovaním o zrušení tzv. Mečiarových amnestií, aj tentoraz distribučná premiéra podporila už existujúcu verejnú mienku a zrejme z nej aj ťažila. Samotný film sa opiera o niekoľko mediálnych káuz, ktoré navzájom prepájajú, ale aj ťahá do ešte démonickejších polôh. Politika Boba začne po jednej divokej noci v roku 1999 vydierať i chrániť podnikateľa Wagnera. Bobo pije iba kolu a v roku 2012 vyhrá parlamentné voľby, čím splní sľub daný Wagnerovi – založiť stranu a ovládnuť všetky štátne štruktúry. Nájde si mladú milenkú, ktorá až príliš pripomína Máriu Troškovú, a prenajme si s ňou luxusný byt. Jeho minister zase nápadne pripomína Jána Richtera a film nielenže naznačuje ministrovo zneužitie chovankyne resocializačného zariadenia, ale dokonca aj jej brutálnu vraždu. Činy, na ktoré dodnes neexistujú jasné dôkazy, sú vo filme *Sviňa* často hyperbolizované, pričom sa však sugerujú obvinenia skutočných osôb. Aj vražda novinára, ktorý sa zaujíma o Wagnerove podvody, a jeho snúbenice vyznieva ešte hrozivejšie, pretože je tesne pred ňou sugerované tehotenstvo mladej ženy.

— Hoci film predkladá príbehy fiktívnych postáv, ich inšpirácia tými skutočnými je príliš nápadná: prezrádzajú ju či už podobné mená, fyziognómie, alebo detaily, ktoré sa stali súčasťou domáceho mediálneho priestoru.

— Na rozdiel od *Únosu*, ktorý bol postavený na kresťanskej symbolike a úcte k viere, zapája Čengel Solčanská do hry v tomto filme aj snahu o ovládnutie cirkvi vplyvnými podnikateľmi. Všetky kauzy sú navzájom prepojené, čo však zároveň priveľmi komplikuje dej a zanecháva dojem, že sily zla i sily dobra sú v skutočnosti personifikované len hŕstkou osôb – občanom ostáva iba sa v nemom úžase pozeráť a potvrdzovať si dohady o prehnitosti mocných. Záverečná pieseň *Slovensko moje, otčina moja* vyznieva ironicky, →

no zároveň burcuje – film je určený divákovi, ktorí si názor na koalíciu (v čase uvedenia ešte vládnucu) už vytvorili.

Zlo, krásne obrazy aj medzigeneračná spriaznenosť

Na relatívne bezpečnú pôdu, hoci v inom zmysle, vstupuje aj druhý hraný film Ivana Ostrochovského *Služobníci*. Dotýka sa konsenzu o neetickom konaní štátnej bezpečnosti v období normalizácie. Relatívne bezpečná je aj forma, prispôbená aktuálnym trendom festivalového filmu. Napriek tomu ide o pomerne výnimočné a zrejme najlepšie hrané dielo minulého roka. Film vznikol v slovensko-rumunsko-česko-írskych koprodukcii a prostredníctvom niektorých epizódnych postáv

stredníctvom nenápadných detailov: kňaz v úvode filmu odmieta alkohol pre problémy so žalúdkom, no keď ho postupne vydierajú, začína kraťmo piť; muž poverený sledovaním bohosloveckej fakulty v podaní rumunského herca Vlada Ivanova trpí zhoršujúcou sa kožnou chorobou, na ktorú už nemá liek. Hypnotické spevy, ruchy i hudba vyvolávajú atmosféru napätia a hrôzy, sú spojené s podčiarkovaním démonickosti režimu, ktorý požiera aj vlastné deti. Hoci epizódne postavy sú silné, filmu paradoxne chýba hlbšie psychologické vykreslenie dvojice hlavných postáv, mladíkov, ktorí iba začínajú študovať na bohosloveckej fakulte. O ich minulosti, motiváciách, názoroch sa nedozvieme takmer nič. Navyše množstvo vizuálnych detailov sa pohybuje na hranici

Bez lacnej exotiky, ale i skutočného dobrodružstva

Na rozdiel od filmov *Sviňa* a *Služobníci* sa tretí vlni premiérový titul politike vyhýba. *Letní rebeli* Martiny Sakovej sú v kontexte súčasnej slovenskej kinematografie vítaným filmom pre deti. Po *Piatej lodi* Ivety Grófovej sa totiž filmy pre kiná s detskými hrdinami zasadené do súčasnosti opäť stali takmer neexistujúcim druhom. Tentoraz je protagonistom filmu Jonáš z Drážďan, ktorý sa rozhodne stráviť leto u svojho obľúbeného starého otca na Slovensku. Film sa našťastie vyhýba lacnej exotike, jeho koprodukčný charakter sa však prezrádza v reči: vo filme sa hovorí po česky, slovensky i nemecky. Jonáš sa v Handlovej zoznámi so svojráznou chlapčenskou Alex a spolu zažívajú typické letné dobrodružstvá

sexistických kamarátov sa na spôsob postmoderných hráčov a zároveň flanérovia potuluje po zanedbanej Bratislave v očakávaní peňažnej odmeny za maskovanie stôp po zlodejovi obrazu Andyho Warhola. Sami seba nazývajú hercami a nesú mená skutočných hercov, ktorí ich stvárnajú. Ich konanie je často impulzívne, prejav afektovaný. Podobne ako hrdinovia raných filmov Juraja Jakubiska či Ela Havettu nepracujú a vyhýbajú sa stabilným partnerským vzťahom. Namiesto toho sa oddávajú vlastnému citu pre bláznivosť a hravosť. Film vyjadruje znepokojenie nad hodnotami stratenej generácie vtedajších tridsiatnikov a zdôrazňuje krehkosť hranice medzi umelcami a kriminálnikmi, zároveň sa mu však darí vykresliť protagonistov najmä ako umelcov života.

Letní rebeli —

Sviňa —

obsadených známymi slovenskými režisérmi – Martinom Šulíkom, Robertom Kirchhoffom či Marekom Kubošom pripomína medzigeneračnú spriaznenosť slovenských tvorcov. Jeho čiernobiela kamera je inšpirovaná kinematografiou 60. rokov, i keď dej sa odohráva o viac než dekádu neskôr, na začiatku 80. rokov. Nielen kamerou odkazuje na poľskú čiernobielu snímku *Ida* – na scenárii *Služobníkov* sa rovnako ako na *Ida* podieľala britská scenáristka Rebecca Lenkiewicz, v tomto prípade v spolupráci s Marekom Leščákom a režisérom filmu.

Témou *Služobníkov* je kolaborácia príslušníkov katolíckej cirkvi s režimom a jej obeťami sa stávajú členovia podzemnej cirkvi. Film má viacero ambivalentných postáv, ktorých psychológiu vykresľuje len pro-

klišé: opakujúci sa záber na jednohlasne zdvihnuté ruky pri zasadaní hnutia *Pacem in terris*, kolaborujúceho s režimom, pôsobí prehnane, opakujúci sa záber na umývanie zablatených topánok po vražde kňaza tajnej cirkvi má priveľmi jednoznačné konotácie. Karty sú vo filme jasne rozdane a aj precízna práca so zvukom jasne rysuje hranice zla. Napriek tomu si film zachováva istú mieru tajomstva a niektoré zábery sú vyslovene krásne: napríklad záber na maličký dvor bohosloveckej fakulty, kde študenti snímajú z vtáčej perspektívy hrajú futbal alebo vešajú bielizeň, zdôrazňuje limity priestoru voľnosti; scéna zimnej guľovačky na pozadí monumentálneho socialistickorealistickeho pomníka zase signalizuje hranice hravosti.

i hry na biznis – pokúšajú sa napríklad predávať kvety, čím však zničia pestované záhony Alexinej mamy. Na rozdiel od *Piatej lode*, ktorá mala artové ambície a snahu osloviť a znepokojiť popri deťoch aj ich rodičov, sú *Letní rebeli* skôr letným rodinným filmom bez vážneho konfliktu. Na to, aby vedeli konkurovať zahraničným vzorom, im chýba tempo aj skutočné dobrodružstvo.

V roku 2020 sa konala aj obnovená premiéra digitálne reštaurovaného debutu Štefana Semjana *Na krásnom modrom Dunaji*. Film, ktorý je v *Dejinách slovenskej kinematografie* z roku 1997 označený za takmer diletantský, sa medzitým v istých kruhoch stal kultovým a dodnes patrí medzi filmy, ktoré najpresvedčivejšie znázorňujú atmosféru „divokých 90. rokov“. Trojica značne

Rok 2020 je z perspektívy majoritnej kinematografie pomerne rozpačitý. *Správa* Petra Bebjaka, *Žaby bez jazyka* Míry Fornay, *Muž so zajačimi ušami* Martina Šulíka, *Perinbaba a dva svety* Juraja Jakubiska aj debut Zuzany Mariankovej *Známi neznámi*, všetky naplánované na tento rok, ešte len čakajú na distribučné premiéry. Ostáva nám dúfať, že niektoré pozitívne hodnoty, ako priestor ticha a dočasného spomalenia, ktoré priniesol uplynulý rok, sa v budúcnosti odrazia aj na nových, azda iných témach a nápadoch. ◀

— text: Erik Binder / doktorand na Katedre audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU —
 foto: Blackout productions, PubRes, promovie, HITCHHIKER Cinema, K2 Studio —

„136 alebo 142 divákov, ktorí uvidia tieto filmy“

Parafráza výroku Andreja Bána z filmu *Raj na zemi* Jara Vojteka charakterizuje situáciu slovenského dokumentárneho filmu a jeho komerčného potenciálu. Samozrejme, ak odhliadneme od výnimiek, ktorými sú portréty veľkých hudobných hviezd či športovcov. Našťastie sa kvalita slovenského dokumentu nemeria jeho návštevnosťou, ktorú vlni navyše poznačila pandémia.

— Ak chceme definovať spoločného menovateľa minuloročnej slovenskej dokumentárnej tvorby, respektíve koprodukčnej dokumentárnej tvorby so slovenským zastúpením, asi by ním boli najskôr portréty a (nielen) s nimi súvisiace zaujímavé a rôznorodé pohľady do minulosti. Kým rok 2018 sa niesol v znamení viacerých dôležitých výročí, na ktoré sa, pochopiteľne, upriamovala aj pozornosť dokumentaristov, v roku 2019 sa spoločný menovateľ hľadal o poznanie ťažšie. Nakoniec sme ho našli v rôznych podobách témy smrti. Rok 2020 priniesol do kín celkovo 11 slovenských alebo koprodukčných dokumentárnych snímok. Priniesol však aj koronakrízu, ktorá poznačila produkciu, distribúciu a zrejme ovplyvní situáciu aj v roku 2021. Aj napriek tomu ponúkol rok 2020 pestrú zmes dokumentárnej tvorby. Istým dôkazom je aj to, že v texte padnú mená ako Bruce Lee či Arnold Schwarzenegger. To nie je žart, ale narážka na tematicky zrejme najoriginálnejší slovensko-český dokument uplynulého roka *Králi videa*.

Portréty „československých zlatých chlapcov“

— Prím vo vlaňajšej tvorbe hrali portréty známych slovenských či českých, respektíve československých osobností. Tento prívlastok sa hodí na všetkých protagonistov. Začnime vo sfére umenia – v hudbe, v herectve, v režijnej a vo výtvarnej tvorbe. České a slovenské (nielen umelecké) svety sú stále výrazne prepojené a Miroslav Žbirka, Milan Sládek, Patrik Vrbovský alebo Jan Švankmajer sú natoľko známi na oboch stranách našej krátkej hranice, až stráca zmysel nálepkať ich na základe štátnej príslušnosti. Dokonca pri týchto filmoch ani nikto nerieši, či ich nakrútil Slovák, alebo Čech. Všetci štyria portretovaní sú takpovediac „našimi zlatými chlapcami“, aj keď určite nie v rovnakej miere pre každého.

— Začnime hudobníkmi. *Meky* režiséra Šimona Šafránka je pomerne uceleným portrétom Miroslava Žbirku, česko-slovenského Johna Lennona. Mekyho kariéra dodnes vyráza dych. Súčasná mladá generácia bude iba oči otvárať nad neuveriteľnými predajmi jeho nosičov v osemdesiatych rokoch a nakoniec aj nad pomermi vo vtedajšej spoločnosti, my starší zase nad „odtajnenými“ informáciami o tvorivých a finančných nezhodách Mekyho s multitalentovaným kolegom Lacom Lučeničom. Konfrontácie však režisér drží pevne v rukách, dielo v konečnom dôsledku nič kontroverzné neprinesie, napokon, hudba →

je tu preto, aby nás tešila a na chvíľu dala ľuďom zabudnúť na realitu, a to nielen na totalitnú.

— Patrik „Rytmus“ Vrbovský už jeden „svoj“ film má. *Rytmus: Sídliškový sen* (2015) bol veľký hit. *Tempos* až taký ošial nevyvolal, hoci popularita hiphopovej scény v Česku a na Slovensku odvtedy nezaznamenala výrazný pokles. Film však prišiel do kín v nešťastnom čase na konci februára, týždeň predtým, ako ich začiatkom marca zavreli protipandemické opatrenia. Oproti *Sídliškovému snu* sa *Tempos* viac sústreďuje na vznik a históriu hip-hopu na našom území, ktoré sleduje paralelne s Rytmusovou kariérou a kariérou jeho formácie Kontrafakt. *Tempos* tak má jasnejší dramaturgický oblúk, presne dodržiava chronológiu, a tak v konečnom dôsledku viac pripomína životopisný dokument *Meky* než hľadanie Patrikových koreňov v *Sídliškovom sne*. Na to, či raz bude z Rytmusa legenda ako z *Mekyho*, si treba ešte nejakú dekádu počkať. Otázkou je aj to, koľko dokumentov o slovenskom raperovi č. 1 dovtedy vznikne.

— Pokračujme scénickým a filmovým umením.

zlatou medailou z majstrovstiev sveta v hokeji. Od roku 2002 však prešlo veľa času a film *HoKEjový sen* chciac-nechtiac tento úpadok dokumentuje. Snímka sa pôvodne mala končiť počas „nešťastných“ majstrovstiev sveta na Slovensku v roku 2019 bez ohľadu na ich výsledok, a tak Marek Vaňous pracoval s látkou takpovediac za behu. O to je chvályhodnejšie, že *HoKEjový sen* nepôsobí ako labutia pieseň slovenského hokeja, ale vďaka tomu, že popri Nagyovi paralelne sleduje aj príbeh mladého hokejového talentu, dodáva nášmu (ešte stále?) športu číslo jeden akú-takú nádej do budúcnosti. To, že to dramaturgicky veľmi neseďí, v tomto prípade až tak neprekáža, podobné problémy s ceruzkou nad papierom rieši viacero slovenských dokumentaristov.

Portréty „kamennej doby a divokého východu“ v čase korony

— Tvorcovia dokumentu *Králi videa* sa nevybrali do prehistórie, ale len do 80. a 90. rokov minulého storočia. Šialená doba rýchlodabingu, nahrávania amerických,

ciátorom týchto kolosálnych zločinov vlastne lichotivým označením. *Raj na zemi* sa snaží byť aj portrétom osobnosti, aj ťaživou výpoveďou o dobe, nakoniec však fakty o desivých udalostiach prevážia nad informáciami o osobnosti Andreja Bána a dokument implicitne vyvoláva otázku, či je naša mentalita stále mentalitou jaskynného človeka.

— Nech už je odpoveď na túto otázku akákoľvek, potenciálne diskusie o ľudskej náture môže vyvolať aj konfrontácia diváka a protagonistiek filmu s internetovými sexuálnymi predátormi v inscenovanom dokumente *V sieti*. Neslávne slávne heslo „A neváď, že mám iba dvanásť?“, známe z kontroverzných tričiek, zľudovelo a dokazuje, že aj dokumentárny film sa môže stať reklamou a súčasťou popkultúry. Vít Klusák nikdy nebral ohľady na akúkoľvek korektnosť. Film *V sieti* rozbehol rozsiahlejšiu policajnú akciu s cieľom pochytať „jaskynnú monštru pred počítačových monitorov“, len sa pri všetkej tej chvále zabudlo na to, že fejkové fotky nahých herečiek zostanú už navždy visieť na internete, nehovoriac

chvályhodný, ale stále vedecky neexaktný a príliš zahľadený do seba), nemusí mať vo veci jasno. Arogancia mocných a vedomé porušovanie zákona však v konečnom dôsledku môžu znamenať aj kopanie si vlastného hrobu.

Tieň slovenskej dokumentárnej tvorby

— Tieň slovenskej dokumentárnej tvorby opäť nebol prekročený, ale ono to fyzikálne ani nie je možné, keď už sme pri tom. Prečo ho aj prekračovať, ak má určitý autorský rukopis, ktorého charakteristickými prvkami sú aj nedokonalosť, určitá rozpačitosť či rozkročenosť medzi dvoma prístupmi v jednom diele? Ukotvenie v tunajších problémoch nie je vôbec ťažké pravidelne prekonávať, sme predsa súčasťou európskych spoločností a globalizovaného sveta a odráža sa to aj v samotnej tematike či v množstve záberov a obrázkov z rôznych kútov sveta, mihajúcich sa pomedi „hovoriace hlavy“.

— Mimo nami zvolených hesiel a nálepiek stojí

Meky —

HoKEjový sen —

Zlatá zem —

Salto je kráľ —

Dokument Martina Šulíka *Milan Sládek* ponúka portrét svetoznámeho slovenského míma. Divák je svedkom prierezu tvorby hereckého génia od jeho začiatkov až po súčasnosť, čím vzniká aj obraz totalitnej doby, ktorej veľkú časť Sládek prežil v exile. Vzácné archívne zábery striedajú „hovoriace hlavy“, či už protagonistu, alebo jeho verejne známych priateľov a osobností. V tomto prípade však „hovoriace hlavy“ nie sú opotrebovaným kliše tohto filmového druhu, ale skôr jeho neoddeliteľnou konvenciou. Na druhej strane aj preto pôsobí *Milan Sládek* zo všetkých dokumentárnych diel uplynulého roka ako najkonvenčnejšie nakrútený. Naopak, od konvencií sa v celom svojom diele odkláňal experimentálny surrealista Jan Švankmajer, a tak ani originálna snímka dokumentujúca jeho tvorbu, myslenie aj súkromný život nemohla vyzeráť zameniteľne alebo nieť všedný názov. Pojem „alchymická pec“ je metaforou pre filmovú spoločnosť Athanor, kde majster vytváral svoje filmy.

— Skončíme hokejom. Už žiadne metafory, Laco Nagy je skutočným zlatým chlapcom, keďže sa pyšní

ázijských či talianskych komerčných filmov s hercami ako Bruce Lee či Arnold Schwarzenegger na videokazety a ich predabovávanie hoci aj cez telefón, to dnes znie ako alternatívna minulosť z vesmíru, kde by ste asi nechceli žiť. V tých, ktorí to zažili (resp. v nás, ktorí sme TO zažili), však toto fanúšikovské dielko vzbudzuje málo vídanú a pociťovanú nostalgiu. Prerozprávanému obsahu filmu uverí málokto, kto sa narodil po páde bývalého režimu, tým väčšia škoda je, že niekoľkokrát presúvaná premiéra sa nakoniec konala tesne pred decembrovým slovenským lockdownom a ďalším minuloročným zatvorením kín na Slovensku. Možno ani existencii súčasnej doby budúca generácia neuverí, ak o nej nenakrúti film napríklad režisér Lukáš Bulava.

— Zdanlivo mimo „kamennej doby“ sa odohráva aj *Raj na zemi*, portrét novinára a fotografa Andreja Bána v réžii Jaroslava Vojteka. Neutešené obrázky z oblastí ako Irak, Gruzínsko či územia bývalej Juhoslávie sú poznačené nedávnymi aj súčasnými vojnovými konfliktmi, takže aj kamenná doba je vo vzťahu k ini-

o tom, čím si museli dievčatá prejsť počas nakrúcania. V Česku sa film stal najnavštevovanejším dokumentom v tamojšej novodobej histórii, keď ho len počas prvého týždňa premietania videlo rekordných 179 139 divákov. Kým kiná zatvorila prvá vlna pandémie, videlo ho vyše 300 000 divákov. Na Slovensku ho počas necelého prvého týždňa premietania pred zatvorením kín videlo vyše 6 500 divákov.

— *Zlatá zem* Dominika Jursu pôsobí ako dokumentárny remake niektorého staršieho amerického westernu venovaného kolonizácii novej zeme a s prvkami tohto žánru sa aj vtipne pohráva. To, že je dnes, dlho po zániku bájnemu divokého západu, pre zahraničných investorov novou zemou aj tá naša, „zlatá“, im však nedáva právo správať sa tu rovnako. Ekonomickej kolonizácii Slovenska sa snaží zabrániť zopár aktivistov z troch východoslovenských dediniek, ktorí bojujú proti ropnému konglomerátu. Aby sme však boli nestranní, slovo dostáva aj opačná strana, a kto nie je odborníkom na ekológiu a priemysel (aktivizmus je

opäť Pavol Barabáš a jeho ďalšia exkurzia do nádhornej prírody. Spoločne s ním a s jeho tímom zlezieme niekoľko najvyšších vodopádov sveta. Ani vo filme *Salto je kráľ* nechýba autorovo pozastavenie sa nad problémami spoločnosti, metaforicky takisto akoby z kamennej doby – obyvatelia Venezuely, prípadne jej návštevníci, by vedeli rozprávať. Ak by vám to nestačilo a chceli by ste sa ocitnúť v absolútnej izolácii, oddelení od všetkého civilizačného balastu, tak v Antarktíde, čítaj v experimentálnom dokumente *FREM* Viery Čákanovej, sa v nej na niečo vyše hodiny ocitnete.

— Čo prinesie rok 2021, to sa stopercentne predpovedať nedá (ak nepočítame odložené premiéry), i keď uplynulý turbulentný rok s kvázi jedinou globálnou témou, ktorá sa však dotýka všetkých oblastí našich životov, mohol kadečo naznačiť. ◀

— text: **Eva Šošková** / pedagogička na Katedre audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU —
 foto: BFiIm, FTF VŠMU, RTVS, BFiIm, FAMU/Adela Križovenská —

Domasedi nezahálajú, nemusia

Zdá sa, že na slovenský animovaný film – na rozdiel od iných kultúrnych oblastí – zatiaľ pandémia nemala zásadné dôsledky. Spôsob výroby animovaného filmu i jeho distribúcia sú prirodzenou súčasťou domácich priestorov – uzavreté malé štúdiá či domáce pracovné počítače v prípade výroby a sledovanie filmov online v prípade distribúcie sú animácii vlastné. To, čo sa môže v bežných časoch javiť ako nevýhoda, sa počas pandémie stalo výhodou a všetko zatiaľ pokračuje.

— V druhej polovici minulého roka uviedla Asociácia slovenských filmových klubov do kín staršie, v predošlých hodnoteniach reflektované tituly *Sh_t Happens* (2019) ako predfilm poľskej snímky *Corpus Christi* (r. Jan Komasa, 2019) a *Poetika anima* (r. Kriss Sagan, 2018) pred filmom *Kým sa skončí leto* (r. Shannon Murphy, 2019), ktoré takisto uspeli na rôznych festivaloch. Festivalovú púť má za sebou aj minoritne slovenský pilotný diel pripravovanej série *Cez palubu!* (r. Filip Pošivač, Barbora Valecká, 2019). Pred českou animovanou snímkou *Maškrtné medvedie príbehy* (r. Alexandra Májová, Kateřina Karháňková, 2020) ho do kín uviedla opäť ASFK.

Čo ukázala Anča

— Film *Sh_t Happens* Michaely Mihályi a Davida Štumpfa získal vlni aj hlavnú cenu v slovenskej súťaži na Fest Anči. Svojím humorom, originálnym rozprávaním, odvážnym búraním tabu a komplexnou sústavou významov bol jasným favoritom. Spolu s ním uviedol žilinský festival v súťažnej sekcii aj ďalšie filmy, ktoré si slovenskí diváci mohli pozrieť prvýkrát na veľkom plátne. V porovnaní so snímkou *Sh_t Happens* išlo síce o menej úderné tituly, ale o to voľnejšie interpretačné rámce ponúkali.

— Peter Martinka alias Szilard Kardiak so spolupracovníkom Sebastianom Kardiakom predstavili na Anči novinku *Fruit of the Days* (2020). Vznikla v ich vlastnej nezávislej produkcii a podľa očakávaní je nezávislá aj od lúbivej estetiky, prepracovanej animácie či divácky prístupného rozprávania. Kardiakovi to dali tradične „na pančáča“ a vytvorili absurdne vtipný film, plný nejasne motivovaných intertextuálnych referencií.

— Marián Vredík a Jana Vredík Hirnerová sa do súťaže zapojili s nenaratívnou kriedovou animáciou – videoklipom *Pudesse eu* (2019) pre banskobystriickú postrockovú kapelu Clube de esquiariar – a ukázali väčší cit pre zvukovo-obrazový rytmus než Lívia Suchá, ktorá mala v súťaži podobný videoklip ku skladbe *Spiders* (2019) lo-fi indie kapely Unstrung Harph.

— So starším filmom *Crossing* (2018) súťažila Agáta Bolaňosová z VŠMU. V animácii, kompozícii mizanscény i témach je silno inšpirovaná anime a ázijskou kultúrou. Jej staršia tvorba i druhý film v nesúťažnej sekcii *Gaštanko* (2019) sa prostriedkami hororovej štylizácie zameriavajú na témy smrti a záhrobia, pričom pri *Gaštankovi* pôsobí jemná kreslená animácia v kontraste s príbehom skutočne mrazivo.

— V súťaži sa objavili aj filmy z minuloročnej distribúcie *Music Box* (r. Joanna Kožuch, 2019), *Divoké bytosti*

Online aj v televízii

— Kým organizátorom Fest Anče sa v pandemicom čase podarilo uskutočniť žilinskú prehliadku naživo, Festival študentských filmov Áčko sa konal online. Tento rok sa do súťaže dostal animovaný film o nukleárných testoch v Amerike *Daylight* (2020) od Michaely Hýbelovej z Ateliéru vizuálnych efektov FTF VŠMU. Na rozdiel od Ateliéru animovanej tvorby produkuje Ateliér vizuálnych efektov najmä filmy mizanscénou orientované realisticky a technikou zamerané na 3D animáciu.

— Medzinárodný festival Bienále animácie Bratislava rozložil svoj program do online priestoru a do televízneho vysielania RTVS; nové vedenie festivalu a nový spôsob distribúcie výrazne zvýšili počet divákov. Vďaka dabingu sa filmy navyše väčšmi priblížili detským divákovi. Hlavnú cenu festivalu si odniesol

20 minút. Film síce stráca typickú dynamiku vizuálnej a informačnej smršte, akčnosť a klipovú estetiku, no zároveň sa stáva prístupnejším a zrozumiteľnejším. V typických vianočných filmoch býva dominantná vianočná atmosféra, sentiment a pátos. Tu je stále hlavnou funkciou vzdelávanie, vďaka čomu film vo vianočnom čase pôsobil veľmi civilne.

Nová situácia, nové nápady

— Z novej situácie sa zvyčajne rodia nové nápady a koronakríza ich priniesla hneď niekoľko. RTVS sprístupnila vo svojom webovom archíve slovenské večerničky z posledných desiatich rokov (animátori mohli oslavovať obrovskú sledovanosť), českí a slovenskí výtvarníci kreslili obrázky a animovali krátke videá o izolácii v rámci projektu *Domased*, výrobe animácií – avšak

prichádza s ďalším dôležitým prostriedkom výchovy (nielen svojho) publika.

— V porovnaní s rokom 2019 sa síce objavilo menej premiérových projektov s vročením 2020, to však nie je v oblasti animovaného filmu nič výnimočné. Produkcia tohto typu filmov trvá dlho a v niektorých rokoch sa stretne viac ukončených projektov než v iných. Rok 2020 slovenský animovaný film na prvý pohľad negatívne neovplyvnil. Porovnateľný s rokom 2019 bol aj počet projektov uchádzajúcich sa o podporu z Audiovizuálneho fondu. Slovenské animované filmy boli v roku 2020 výraznou súčasťou domácich prehliadok. No vzhľadom na dlhšiu produkciu filmov sa efekty zmien prejavujú s oneskorením. Zásadnou a problematickou zmenou tak môže byť v ďalších rokoch najmä pokles prostriedkov, ktoré bude AVF rozdeľovať, keďže poklesnú aj príspevky od subjektov podnikajúcich v audiovizii. ◀

Gaštanko —

Kata Strofová a tajomstvo snehových vločiek —

Šarkan —

Kdo se se mnou zatočí —

(r. Marta Prokopová, Michal Blaško, 2019) či snímka *Trust Me* (r. Zlata Golecová, 2019), uvedená na minuloročnom Áčku. Detskú tvorbu zastupovala u detského publika už overená *Raketa* (2018) zo seriálu *Drobcí a Poľadovica* (2019) zo seriálu *Tresky plesky*. Posledná menovaná snímka Veroniky Kocourkovej získala v domácej súťaži Fest Anče zvláštne uznanie.

— Z nesúťažnej slovenskej sekcii ma najviac zaujal animovaný dokument slovenskej autorky študujúcej na FAMU Adely Križovskej *Kdo se se mnou zatočí* (2019), v ktorom sa venovala inštitucionálnej starostlivosti o sociálne vylúčené deti. U nás je táto problematika zatiaľ nespracovaná a predstavuje potrebné rozšírenie politiky preferovanej témy interrupcií.

úspešný film minulého roka *Šarkan* (2019) slovenského režiséra Martina Smatanu.

— Okrem BAB-u sa v televízii objavili aj ďalšie diely vzdelávacieho kresleného seriálu pre celú rodinu *Chochmesovci* (r. Róbert Šveda, 2018 – 2019) o slušnom správaní a kombinovaný marionetový seriál s animáciami *Hlavule* (r. Gejza Dezorz, 2020) o významných osobnostiach slovenskej histórie. Vzdelávania sa tentoraz týka aj každoročný vianočný darček deťom od slovenských animátorov. Kým predošlé roky sa na Vianoce v RTVS uvádzali nové večerničky alebo vianočný špeciál *Mimi & Líza: Záhada vianočného svetla* (r. Ivana Šebesťová, Katarína Kerekesová, 2018), tento rok sa vianočného filmu ujala Veronika Kocourková so špeciálom z projektu *Tresky plesky*. Jej film *Kata Strofová a tajomstvo snehových vločiek* (2020) sa na prvý pohľad javí ako sedemminútový diel seriálu, no udalosti v ňom sú rozložené do

len pre kamarátov – sa venoval aj doma sediaci Martin Šulík a napokon Ivana Laučíková sa stala online kurátorkou verejne prístupných animovaných filmov pre deti. Najmä posledný menovaný nenápadný nápad sa v oblasti animovaného filmu svojou dôležitosťou radí k udalostiam roka. Facebooková stránka Čo pozerať s deťmi so zatiaľ 1 630 sledovateľmi totiž systematicky vychováva nielen detské publikum, ale aj rodičovské. Veľmi prístupným popularizačným spôsobom podľa tematického, technologického i národného kľúča v prípade pridruženého blogu vyberá najmä krátke filmy z online priestoru a tým kultivuje divácky vkus. Divákovi nielen rozširuje spektrum filmov (bežne väčšinou zúžené na estetiku 3D seriálov a naráciu rodinných 3D filmov), ale ukazuje im aj možnosti, ako im rozumieť. Po širšie a odbornejšie koncipovanom projekte časopisu *Homo Felix*, ktorý založila a viedla, tak Laučíková

Creative Europe Desk Slovensko informuje

Rok 2020 bol pre slovenskú audiovizíu skutočne zlomový a v niektorých segmentoch (kiná, distribúcia) aj zničujúci. O to radšej konštatujeme, že pre slovenské subjekty žiadajúce podporu v rámci programu Kreatívna Európa, podprogramu MEDIA, bol mimoriadne úspešný. Celková suma podpory dosiahla 999 440 eur, čo je historicky druhý najlepší výsledok v ére členstva Slovenska v programe. V podprograme Kultúra dostali 4 slovenské spoločnosti ako spoluorganizátori projektov (Hudobné centrum, MG & MK, s. r. o., Univerzita Komenského a občianske združenie Superar) celkovo 83 654 eur, čiže celková podpora z programu Kreatívna Európa za rok 2020 predstavuje 1 083 094 eur.

Tradične najvyššiu podporu v rámci podprogramu MEDIA dostali distribútori: v rámci automatickej podpory kinodistribúcie dostalo 5 slovenských distribučných spoločností celkovo 307 127 eur. V rámci výberovej podpory kinodistribúcie dostalo v prvej uzávierke 7 distribútorov 36 080 eur, v rámci druhej uzávierky štyria slovenskí distribútori 26 115 eur (EACEA nezverejňuje jednotlivé spoločnosti a ich podporu, pretože nie sú priami žiadatelia).

Výborné výsledky (a historicky rekordné) dosiahli slovenské produkčné spoločnosti. V rámci podpory vývoja jednotlivých projektov dostali podporu spoločnosti KFS Production – 50 000 eur na projekt *The Flesh – A True Eastern*, D.N.A. – 50 000 eur na projekt *Unnatural*, objectif – 30 000 eur na projekt *The Spacehead* a Hailstone – 25 000 eur na projekt *We Have to Survive* (názvy projektov uvádzame tak, ako boli uvedené v žiadostiach). Zároveň máme dve slovenské spoločnosti, ktoré dostali podporu na vývoj balíkov projektov: Bfilm – 195 000 eur a Nutprodukcia – 96 000 eur. Celkovo teda získali slovenské produkčné spoločnosti na vývoj svojich projektov 446 000 eur.

V rámci podpory Europa Cinemas dostalo 25 slovenských kín v sieti podporu vo výške 167 117 eur. Všetkým úspešným žiadateľom srdečne gratulujeme.

Koncom roku 2020 sa po dlhých a kom-

plikovaných rokovaniach o výške a podmienkach rozpočtu EÚ na ďalšie programovacie obdobie dosiahol konsenzus, preto očakávame, že sa rýchlo pohnú aj schvaľovacie procesy jednotlivých programov vrátane ďalšej generácie programu Kreatívna Európa na roky 2021 až 2027. Predpokladáme, že prvé výzvy budú publikované už v prvých mesiacoch roku 2021. V roku 2021 oslávi program MEDIA 30 rokov svojej existencie. Sme radi, že Slovensko je členskou krajinou tohto najväčšieho a najdôležitejšieho európskeho programu na podporu audiovizuálneho priemyslu, a to už od roku 2003. V priebehu roka bude k tomuto jubileu zorganizovaných viacero kampaní a podujatí, o ktorých vás, samozrejme, budeme informovať.

— vs —

Martin Hollý, európska tvorba aj príbehy umenia v Kine doma

V rámci online projektu Kino doma uvedú v januári (11., 18. a 25. 1.) tri digitálne reštaurované filmy režiséra Martina Hollého, ktorého 90. výročie narodenia si tento rok pripomíname. Snímka *Smrť šitá na mieru* (1979) sa odohráva počas hospodárskej krízy za prvej republiky. Majiteľ veľkého krajčírskeho salónu sa rozhodne najať si vlastného vraha, aby peniazmi zo životnej poisťky zachránil rodinu. Dobrodružná dráma *Noční jazdci* (1981) sa odohráva krátko po prvej svetovej vojne v slovensko-poľskom pohraničí, kde proti sebe stoja vodca pašerákov koní a veliteľ pohraničnej stráže. Súdobý psychologický film *Mŕtvi učia živých* (1983) je o zrážke svetov mladého chirurga, ktorý odmieta úplatky, a vedúceho autoservisu, pre ktorého sú úplne bežné. Tituly digitálne reštauroval Slovenský filmový ústav. Európske filmy nominované na filmovú cenu Lux, ktorú udeľuje Európsky parlament s cieľom podporovať distribúciu pôvodnej európskej filmovej tvorby, uvedú v Kine doma od 27. do 30. 1. Výber tvoria tituly *Ida* (r. Paweł Pawlikowski), *Mustang* (r. Deniz Gamze Ergüven), *Jaako Tekvička* (r. Claude Barras), *Posledná rodina* (r. Jan P. Matuszyński) a *Šťastný Lazzaro* (r. Alice Rohrwacher). Projekcie budú prístupné zadarmo. „Nebudú chýbať ani úvody dramaturgov a usporiadateľov, aby sa zážitok z virtuálneho kina čo najviac

približoval reálnej návšteve klubového kina,“ ozrejmujú organizátori, ktorí by chceli zároveň predstaviť novú podobu filmovej ceny. Od aktuálneho ročníka by o nej mali rozhodovať aj diváci z jednotlivých európskych krajín a bude sa udeľovať pod novým názvom Lux – Európska filmová cena publika. Tento rok sa o ňu uchádzajú filmy *Chlast* (r. Thomas Vinterberg), *Kolektív* (r. Alexander Nana) a *Corpus Christi* (r. Jan Komasa). V Kine doma pokračuje aj cyklus Príbehy umenia, ktorý divákov zavedie do renesancie (*Tintoretto: Rebel v Benátkach*, r. Giuseppe Domingo Romano), baroka (*Caravaggio: Duša a krv*, r. Jesus Garces Lambert), predstaví diela postimpresionistov (*Gauguin na Tahiti: Stratený raj*, r. Claudio Poli) a *Van Gogh: O obilných poliach a oblačnom nebi*, r. Giovanni Piscaglia) aj osudy diel zakázaných nacistami (*Hitler verzus Picasso*, r. Claudio Poli).

— jj —

Roman Berger (9. 8. 1930 – 22. 12. 2020)

Vo veku 90 rokov zomrel v Bratislave hudobný skladateľ a teoretik Roman Berger. Narodil sa v Cieszyne v Poľsku a okrem nacistického útlaku zažil s rodinou aj stalinské represie, v dôsledku ktorých v roku 1952 emigroval na Slovensko. Študoval klavírnu hru na Vysokej hudobnej škole v Katoviciach a na VŠMU v Bratislave, kde neskôr vyštudoval aj kompozíciu u profesora Dezidera Kardoša. Jeho absolventská orchestrálna skladba *Transformácie* odráža avantgardné tendencie 60. rokov. Ako hudobný skladateľ spolupracoval pri tvorbe spravodajských a dokumentárnych filmov s režisérmi ako Vlado Kubenko, Ladislav Kudelka, Štefan Uher, Dušan Hanák, Pavol Sýkora, Rudolf Urc, Andrej Kristín a s ďalšími. Krátko pracoval aj vo zvukovom štúdiu Československej televízie a v experimentálnom štúdiu Slovenského rozhlasu. Nástup normalizácie pre neho znamenal zákaz umeleckej činnosti. Príležitostne stále tvoril hudbu do krátkych dokumentárnych filmov. Neskôr pôsobil v Slovenskej akadémii vied. Venoval sa aj pedagogickej činnosti. Bol jedným zo spoluzakladateľov medzinárodného festivalu súčasnej hudby MeLos-Étos.

— jj —

— text: jj, mak —
foto: Prišiel k nám Old Shatterhand / archív SFÚ

Dušan Hanák a svieže dokumenty zo 60. rokov online

Profilovú kolekciu siedmich celovečerných a siedmich krátkych filmov Dušana Hanáka, pestrý súbor slovenských dokumentov z prelomového roku 1963 aj raritnú zostavu digitalizovaných kinoreklám z 50. rokov minulého storočia pripravil v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom portál DAFilms.sk.

Online platforma DAFilms.sk od 4. 1. od 17. 1. ponúka programový špeciál pod názvom 1963: prelomový rok pre slovenský dokumentárny film, ktorý vznikol v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom (SFÚ). Od roku 1963, čo je mimochodom aj rok vzniku SFÚ, až do konca 60. rokov sa v slovenskej kinematografii objavilo veľa zaujímavých filmov aj tvorcov. „*Ťažkopádne inscenačné postupy a ideologický komentár päťdesiatych rokov odvíjal čerstvý závan autenticity a aktuálnosť reportáže. Dokumentaristi bojkotujú zobrazovanie sveta – aký by mal byť a otvárajú sa voči tomu skutočnému,*“ približujú výber zostavovateľa. Kolekciu tvorí osem krátkych digitálne reštaurovaných filmov. Jeden deň zo života drevorubačov zachytáva film *Chlapi z Gaderskej doliny* (r. Ladislav Kudelka). Do kuchyne v novom brnianskom interhoteli divákov zavedie snímka *Kuchári* (r. Ivan Húšťava) a problémy výstavby závodu Duslo Šaľa priblíži *Predčasná reportáž* (r. Jaroslav Pogran). Spoveď muža, ktorému strata zraku umocnila ostatné zmysly, ponúka film *Rozhovor* (r. Otakar Krivánek) a zamyslenie o úlohe ľudských rúk v živote človeka zase snímka *Ruky* (r. Jozef Zachar). Film *Vstupujeme do doby atómovej* (r. Leopold Bródy, Viktor Kubal) zaujímavovo kombinuje dokumentárne zábery s kresbami Viktora Kubala. Kolekciu uzatvárajú poetická reportáž *Jachtári* (r. Milan Černák) a režisérsky debut priekopníka etnografického filmu Martina Slivku *Voda a práca* so sugestívnou montážou obrazov a elektronickej hudby skladateľa Ilju Zeljenku.

V januári na DAFilms.sk rovnako v spolupráci so SFÚ uvedú aj profil režiséra Dušana Hanáka. Tvorí ho štrnásť digitálne reštaurovaných titulov. Krátkometrážnu tvorbu zastupujú *Analogie* (1965), *Artisti* (1965) zo zákulisia života artistov počas zimnej prestávky, *Učenie* (1965) z prostredia učňovskej mládeže ocenené

na festivale v Oberhausene, nechýba kultová konfrontácia domácich reálií z pohľadmi cudzincov, hovoriacich bárs i „rakúsky“ *Prišiel k nám Old Shatterhand* (1966) a vo výbere sú aj *Variácie kludu* (1966), *Výzva do ticha* (1965) a význam adventnej omše v Spišskej Sobote s autentickou liturgiou a spevmi *Omša* (1967), ktorý zvíťazil na Bienále mladého umenia v Paríži a cenu získal aj na festivale v Tours. DAFilms.sk ponúka aj kompletný prehľad dlhometrážnej tvorby Dušana Hanáka. Celovečerné filmy začal nakrúcať v 70. rokoch, neskôr však triumfovali na rôznych medzinárodných fórach a vo svete získali množstvo prestížnych cien. DAFilms.sk ponúka oba Hanákovce celovečerné dokumenty – *Obrazy starého sveta* (1972) aj *Papierové hlavy* (1995), rovnako tiež jeho hraný debut *322* (1969). Po spolupráci so spisovateľom Jánom Johanidesom nakrútil Hanák dva filmy, ktorých scenár napísal s Dušanom Dušekom, poetickú komédiu *Ružové sny* (1976) a tragikomédiu *Ja milujem, ty miluješ* (1980). Hanákovu hranú tvorbu skompletizuje dvojica psychologických snímok *Tichá radosť* (1985) a *Súkromné životy* (1990).

Z programov, ktoré vznikli v spolupráci so SFÚ, je na DAFilms.sk stále k dispozícii aj kolekcia desiatich slovenských digitálne reštaurovaných kinoreklám z 50. rokov 20. storočia a filmová klasika Štefana Uhra *Slnko v sieti* (1962) doplnená o krátky dokument *Poznačení tmou* (1959). V ňom sa Uher venuje motívu slepoty, ktorý sa nesie aj filmom *Slnko v sieti* a je tiež obsahom jeho scenára k filmu Otakara Krivánka *Rozhovor*, uvedeného vyššie. V ponuke DAFilms.sk sú aj profily režisérky a animátorky Veroniky Kocourkovej a českého režiséra a scenáristu Bohdana Karáska, autora filmu *Karel, já a ty*. V januári by mali sprístupniť aj výber filmov pre detských divákov, ktorý zostavila režisérka a animátorka Ivana Laučíková. ◀

V Biarritzi sa bližšie pozrú aj na slovenskú dokumentárnu tvorbu

Špeciálne zameranie na krajiny Vyšehradskej štvorky bude mať medzinárodný festival dokumentárneho filmu FIPADOC v Biarritzi vo Francúzsku (18. – 24. 1.). Chce tak podporiť spoluprácu medzi filmovými priemyslami vyšehradských krajín a Francúzska a predstaviť dokumentárne prostredie krajín V4, ich trhy, festivaly a televízie. V sekcii Fokus, venovanej V4, uvedú film **Dobrá smrť** Tomáša Krupu, **Kapelu** Ladislava Kaboša zase vybrali do súťažnej sekcie hudobných dokumentov.

V rámci programu pre filmových profesionálov (19. – 22. 1.) sa na pitchingovom fóre predstavujú dva slovenské projekty. Pripravovaný dokument **Musíme prežiť** režiséra Tomáša Krupu a producentkej spoločnosti Hailstone sleduje dramatické príbehy ľudí z oblastí zasiahnutých globálnym otepľovaním. Svet mladých, ktorí hľadajú svoju identitu, aj pozadie ballroomovej subkultúry v Česku a na Slovensku odhaľuje pripravovaný film **Velvet Generation** režisérky Ivany Hucikovej. Majoritným producentom filmu je nutprodukcia.

Slovensko budú na festivale reprezentovať napríklad umelecký riaditeľ festivalu Cinematik a vedúci kancelárie Creative Europe Desk Slovakia Vladimír Štric, režisér a producent Peter Kerekes, kameraman a režisér Martin Kollar, výkonná riaditeľka festivalu Jeden svet Eva Križková, dramaturg Ondrej Starinský z RTVS, Zuzana Bieliková zo Slovenskej filmovej agentúry či Tomáš Hudák zo Slovenského filmového ústavu. Podujatie bude online a profesionáli zo Slovenska môžu získať akreditáciu zdarma, viac informácií sa dozvedia po zaslaní emailu na adresu industry@fipadoc.com.

— jj —

Filmy zo severu ponúknu horúce témy

Siedmy ročník prehliadky súčasného severského filmu Scandi plánovali aj v kinách od 18. do 24. 1. Nakoniec sa uskutoč-

ní len vo virtuálnom priestore na platforme Edisonline od 25. 1. do 31. 1. „Hybridné uvedenie je náš nový štandard. Filmy i koncept prehliadky ostávajú, mení sa len forma distribúcie,“ vysvetľuje riaditeľ spoločnosti Film Europe Ivan Hronec. Na prehliadke uvedú filmy, ktoré sa venujú aktuálnym témam. Otvorí ju švédsky dokument **Greta** (r. Nathan Grossman) o mladej aktivistke Grete Thunberg, hanblivej školáčke s Aspergerovým syndrómom, ktorá sa nebojí postaviť a prehovorí, keď ide o témy týkajúce sa budúcnosti planéty. „Dokument **Greta** je intímny portrétom pätnásťročnej aktivistky a jej turbulentnej cesty od školského protestu až po vystúpenie v OSN. Nebude to však náš jediný silný film. Aktuálny ročník sa dotkne mnohých tém, ktoré rezonujú naprieč spoločnosťou,“ ozrejmuje kreatívny riaditeľ Film Europe Dominik Hronec. Program bude v ucelenej podobe známy až po uzávierke januárového **Film.sk**, ale nemali by v ňom chýbať premiérové tituly ako triler **Shorta** (r. Frederik Louis Hviid, Anders Ølholm) o rasovom napätí a policajnej brutalite. Snímka **Hejteri** (r. Anna Hildur) rozoberá zase gesto, ktorým islandská kapela Hatari podporila Palestínu počas pesničkovej súťaže Eurovízia v roku 2019 v Izraeli. Existenčné otázky zmyslu života otvorí film **Rytieri spravodlivosti** (r. Anders Thomas Jensen) s Madsom Mikkelsenom v jednej z hlavných úloh. V programe je ako bonus film Thomasa Vinterberga **Rodinná oslava** z roku 1998 a program by mali dopĺňať aj tituly ako **O kuratách a ľuďoch** (r. Anders Thomas Jensen), **Darkland** (r. Fenar Ahmad), **Woman at War** (r. Benedikt Erlingsson), **Plnotučná sebaláska** (r. Louise Detlefsen, Louise Unmack Kjeldsen) alebo **Chlast** (r. Thomas Vinterberg).

— jj —

Kazo Kanala (15. 8. 1946 – 23. 12. 2020)

Vo veku 74 rokov zomrel slovenský katurista a kresliar Kazo Kanala, ktorý sa venoval knižnej aj časopiseckej ilustrácii a animovanému filmu. Narodil sa v Šahách a študoval architektúru. Nástup normalizácie mu znemožnil školu

dokončiť a zakázali mu aj publikovať. Realizovať sa mohol až v 80. rokoch minulého storočia. Jeho výtvarné návrhy našli uplatnenie pri tvorbe večerníčkov. Spolupracoval na tituloch ako **Vodník Rybka a figliar Šupka** (r. Helena Slavíková-Rabarová, Zlatica Vejchodská, František Jurišič), **Papierová Kika** (r. František Jurišič) a **Pod zelenou horičkou** (r. Ladislav Vlček). Stál pri zrode Slovenskej únie karikaturistov a bol jej dlhoročným prezidentom. Venoval sa aj tvorbe reklamných spotov, propagácii tunajšej karikatúristickej tvorby, kurátorskej činnosti a organizovaniu kresliarskych podujatí pre deti v nemocniciach

— jj —

Aktuálne uzávierky

MIDPOINT Intensive SK

Desiaty ročník dramaturgického workshopu MIDPOINT Intensive SK bude súčasťou programu Industry Days na MFF Febiofest Bratislava, ktorý sa uskutoční koncom marca 2021. Trojdňový workshop bude zameraný na vývoj scenárov. Slovenské tvorivé tímy v zložení scenárista a producent (prípadne i režisér) sa môžu prihlásiť s projektom celovečerného hraného alebo animovaného filmu. Lektorom workshopu bude opäť scenárista, režisér, strihač a dramaturg Ivo Trajkov. Po skončení oficiálneho programu budú mať tvorcovia možnosť využiť aj individuálne online konzultácie.

Workshop bude prebiehať v slovenskom/českom jazyku a tvorcovia môžu svoje projekty prihlásiť od 11. 1. do 11. 2. 2021. Viac informácií o podmienkach, detailoch programu a prihlášku nájdete na stránkach www.midpoint-institute.eu. Workshop MIDPOINT Intensive SK finančne podporil Audiovizuálny fond a je organizovaný v spolupráci s Character – Film Development Association, so Slovenským filmovým ústavom a s MFF Febiofest Bratislava.

Tajomstvo Nylonového mesiaca

„Máte tam medzi tým šalátom aj niečo o džeze?“ osloví vlasatý hudobník knihovníka v priestoroch knižnice, kde s kapelou skúša. „Mám tu jednu knihu o konci sveta,“ odpovedá knihovník. „Presne taký rev bude správdzat' našu poslednú hodinu. A čo to znamená, to vaše hajdú-dajdú? Ani aj tak tomu nerozumieš,“ komentuje ďalej hudbu a pesničku *That's All I Got To Do*, ktorá práve doznela. Skladba kapely Beatmen nevyšla na platni, ale zachytáva ju film Eduarda Grečnera *Nylonový mesiac* (1965). Nie je to však jediná „rarita“ spomínanej scény.

Hoci to režisér Eduard Grečner spomínal už na viacerých fórach a písal o tom aj v blogu na portáli deníka *Sme* už v roku 2012, pre mnohých vrátane autora tohto článku bolo doteraz tajomstvom, že epizodnu postavu knihovníka v spomínanej scéne stvárnil podľa Grečnerových slov Alfréd Wetzler. Príbeh o tom, ako spolu s Rudolfom Vrbom utiekol z Osvienčimu, aby svetu odhalil zverstvá, ktoré sa tam páchajú, sfilmoval Peter Bebjak v dráme *Správa*, ktorá má prísť do kín koncom januára.

Eduard Grečner hovorí, že Wetzlera, ktorý je v tituloch uvedený pod menom Robert Ditz, do filmu nevyberal. „Obsadil ho pomocný režisér Boby Novan a ja som s ním nakrúcal ako s bežným hercom. Iba v prestávke mi Boby poše-pol, že je to jeden z tých dvoch, čo sa im podaril útek z koncentráku,“ hovorí pre *Film.sk*. Ako režisér napísal už v blogu, vtedy, v zápale nakrúcania, nevenoval tejto informácii až takú pozornosť. To, o koho presne ide, si uvedomil až neskôr. „Pravdaže, pre svoj čin v mojich očiach vyrástol a zaujal ma okamžite inak. Bol to skromný, sympatický pán, ktorý svoju repliku s chuťou zahrál,“ dodáva dnes filmár, na ktorého spravila dojem aj knižná podoba slávneho príbehu o úteku z Osvienčimu. „Kniha sa volá *Čo Dante nevidel*, je písaná ako vecný opis, ale vyvoláva zimomriavky, keď si uvedomíte, že to nie je román, ale desivá skutočnosť v údajne civilizovanej Európe a majú ju na svedomí príslušníci národa, ktorý je slávny svojím umením a kultúrou,“ hovorí

Eduard Grečner. „Dá sa to chápať ako výstraža, že choroba fanatizmu môže postihnúť každú vrstvu spoločnosti, že besy číhajú v každom človeku, ak uverí demagogickému tlaku šíkovných manipulátorov. Knihu by som dal ako povinné čítanie do škôl. Ako očkovanie proti extrémnemu vírusu netolerancie, proti pokušeniu ovládnuť slobodného človeka, ktoré je stále prítomné aj v demokracii a v každej dobe,“ dodáva filmár.

Je zvedavý aj na podobu, akú dal Wetzlerovmu príbehu režisér Peter Bebjak vo filme *Správa*. „Bebjakovu tvorbu sledujem zo záujmom, ktorý sa zvýšil po odsledovaní minisérie *Herec*. Najmä prvá časť je perfektne režírovaný film a v podaní kameramana Martina Žiarana sa v mojich očiach stal skvelým, nekonvenčným a silným dielom čistého filmového umenia, ktoré sa v ďalších dieloch premenilo na dielo televízne s kvalitou trochu iného štýlu. Nedočkavo čakám na jeho film *Správa*, kde sa ozve aj Wetzlerov osud, a predpokladám, že kvalitou ešte narastie – bola by škoda, keby nie,“ hovorí Grečner. Istý čas si myslel, že Wetzlerova podoba zachovaná v *Nylonovom mesiaci* je možno jeho jediným audiovizuálnym záznamom. „Som neobyčajne pyšný, že máme vo filme jeho podobu, myslím som, že možno jedinú. No básnik Milan Richter ma upozornil na existenciu záznamu zo súdu v Norimbergu. Wetzler tam bol významným svedkom skutočnosti, ktorú dnes mnohí fanatici spochybňujú. Bohužiaľ, bola to desivá skutočnosť, ktorú si osobne pamätám z čias, keď ešte bola skutočnosťou živou,“ dodáva Eduard Grečner. ◀

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: DNA Production —

Pripomínajú dobu najväčších zlyhaní ľudstva

Užšie nominácie desiatich najlepších titulov v oscarovej kategórii zahraničných filmov by mali byť známe začiatkom februára. Slovensko v nej zastupuje Správa režiséra Petra Bebjaka. Príbeh o úteku dvoch slovenských Židov z koncentračného tábora v Osvienčime, ktorým pomohli zachrániť tisícky životov, má domácu distribučnú premiéru naplánovanú na koniec januára. Ovplyvniť ju môžu protipandemické opatrenia.

Alfrédovi Wetzlerovi a Rudolfovi Vrbovi (pôvodne Walter Rosenberg) sa ako jedným z mála podarilo utiecť z prísne stráženého koncentračného tábora v Osvienčime. V apríli 1944 sa vydali na dlhú nebezpečnú cestu. Pešo prešli 170 kilometrov, aby priniesli dôležité svedectvo, na základe ktorého sa podarilo zachrániť životy ďalších Židov. Správa o genocíde, ktorú spísali, sa dostala až k americkému prezidentovi Franklinovi D. Rooseveltovi a zasiahla do vývoja druhej svetovej vojny. Svoj útek naplánovali Vrba a Wetzler s pomocou spoluväzňov a pomohli im aj ľudia, ktorých na náročnej ceste stretli, hoci tým všetci riskovali život. „Rabi Karol Sidon povedal: ‚Akú cenu by mal život, pre ktorý by človek nebol ochotný zomrieť?‘ A Fredy Wetzler bol ochotný zomrieť pre životy tisícov. Stretol som sa s ním pred deviatimi rokmi v jeho autobiografickej knihe. Ale tá bola len prvým krokom. Nasledovalo čítanie, pozeranie dokumentov, návštevy Osvienčimu aj pátranie po samotnom Wetzlerovi. Od spomienok tých, čo prežili, cez jeho suseda, ktorý s ním ako chlapec po vojne fajčieval na schodoch ich činžiaka, až po krátkučké Fredyho účinkovanie v Grečnerovom filme, ktoré mi našla moja žena, filmová historička,“ napísal vo svojej explikácii pre Audiovizuálny fond (AVF) scenárista Jozef Paštéka. „Hľadal som spôsob, ako uchopiť dielo v duchu súčasného filmového čítania. Rozšíril som pohľad o historický kontext a skĺbil som udalosti do súvislosti,“ dodal Paštéka, ktorý je pod scenárom podpísaný spolu s Tomášom Bombíkom a režisérom Petrom Bebjakom.

Myšlienka filmu Správa sa zrodila pred niekoľkými rokmi, keď herec Ivan Šándor priniesol Petrovi Bebjakovi knihu Čo Dante nevidel. Alfréd Wetzler ju napísal pod pseudonymom Jozef Lánik. „Hneď sa mi páčil dokumentárny charakter jeho rozprávania. Kniha nemá lineárny dej, ale má v sebe silu autentických postrehov, aké môže spísať len človek, ktorý si tým peklom prešiel,“ približuje pre Film.sk Bebjak. Aj s ohľadom na rastúcu vlnu extrémizmu a intolerancie považuje za dôležité, že filmy ako Správa vznikajú. „Pripomínajú nám dobu, keď ľudstvo zlyhalo a dopustilo, aby sa k moci dostali fanatici, ktorí popierali základné ľudské práva, popierali právo na slobodu vyznania, sexuálnej orientácie, slobodu myslenia. A myslím si, že, bohužiaľ, žijeme v dobe, keď sa podobné tendencie a idey opäť dostávajú do slovníka politických strán a špičiek,“ hovorí režisér. Tvorcovia si uvedomovali, že filmov na podobnú tému vzniklo mnoho, no žiaden z nich nepreniesol na plátno Wetzlerov fascinujúci príbeh v podobe hra-

ného filmu. V explikácii pre AVF počítali aj s istým nezáujmom mladšieho publika, ktoré taká téma neláka. „Veríme však, že nové audiovizuálne prostriedky, ako aj spôsob vyrozprávania príbehu môžu osloviť práve mladého diváka, ktorý o tejto téme veľa netuší.“

Príbeh Správy je navyše príbehom mladých ľudí. Alfréd Wetzler, ktorého stvárnil Noél Czuczor, sa do koncentračného tábora dostal ako dvadsaťštyriročný, a keď z neho utiekol, mal dvadsaťšesť. Rudolf Vrba, ktorého hrá Peter Ondrejčíka, nemal v tom čase ani dvadsať. V snímke sa objaví aj britský herec John Hannah. Keďže režisér chcel, aby postavy rôznych národností stvárnilo herci z príslušných krajín, vo filme účinkuje aj viacero známych hercov z Česka, Poľska a Nemecka. Kameramanom snímky je Martin Žiaran, za strih je zodpovedný Marek Kráľovský a zo slovenských tvorcov sa na filme podieľala aj kostýmová výtvarníčka Katarína Štrbová Bieliková. Producentom filmu je Rastó Šesták zo spoločnosti DNA Production a koproducentmi sú česká spoločnosť Evolution Films, nemecká Ostlicht Filmproduktion, Rozhlas a televízia Slovenska a Česká televízia. Bebjak podľa vlastných slov takýto výpravný projekt s medzinárodným obsadením ešte nenakrúcal a získal pri ňom množstvo nových skúseností, ale najdôležitejšie podľa neho bolo „nezabudnúť na to, prečo ten film vzniká“.

Správa (r. Peter Bebjak, Slovensko/Česko/Nemecko, 2020)
CELKOVÝ ROZPOČET: 2 687 980 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu 1 125 000 eur, podpora z RTVS 370 000 eur vrátane vecného plnenia) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

Najťažšia cesta na vrchol

Nový dokument Pavla Barabáša Everest – najťažšia cesta uviedli minulý rok na Cinematiku v Piešťanoch a bol aj v programe zrušeného Febiofestu. Na popradskom festivale horských filmov, ktorý sa uskutočnil online, získal hlavnú cenu a ocenili ho aj zahraničné festivaly. Na uvedenie v slovenskej distribúcii stále čaká. Dá sa však vidieť online prostredníctvom webovej stránky Pavla Barabáša.

„Počiatky všetkých prelomových udalostí sa javia ako šialenstvo. Ľudia sa plavili na lodiach do neznáma, kráčali po nekonečných zasnežených pláňach, liezli do útrob zeme. A niektorých to ťahalo nahor – na najvyššie štíty našej planéty najťažšími cestami, aby skúsili, čo je v ľudských silách. Film je poctou tejto húževnatosti,“ predstavuje svojho novínku Pavol Barabáš, ktorému je téma himalájskeho horolezectva blízka a venoval jej už niekoľko snímok. „V roku 1997 som sa zúčastnil na slovenskej expedícii na Kančendžongu, z ktorej vznikol film 80 metrov pod vrcholom. Robil som dokument o Juzekovi Psoťkovi – spolu so Zolom Demjánom vyliezli ako prví Slováci bez kyslíka na Everest južným pilierom. História a vývoju slovenského himalájskeho horolezectva som sa venoval v dvojdielnom filme Vábenie výšok,“ približuje pre Film.sk režisér.

Jeho nový dokument Everest – najťažšia cesta tematizuje jednu slovenskú himalájsku výpravu a výstup štyroch slovenských horolezcov na vrchol najvyššej hory sveta po najťažšej, tzv. Boningtonovej ceste v juhozápadnej stene Everestu alpským štýlom, teda bez postupného budovania výškových táborov, bez nosičov, fixných lán a kyslíkových prístrojov. „Bolo to v roku 1988 a išlo o výnimočný počin, ktorý sa dodnes nikomu nepodarilo zopakovať. Chris Bonington, vedúci expedície, ktorá túto najťažšiu cestu v roku 1975 preliezla expedičným štýlom, za čo dostal Rad britského impéria, vo svojej knihe píše, že túto cestu nie je možné zdolať alpským štýlom, lebo je príliš náročná,“ hovorí Barabáš a dodáva, že pre mladých slovenských horolezcov, ktorí patrili do svetovej horolezeckej špičky, to bola veľká výzva. Peter Božik, Dušan Becík, Jaroslav Jaško a Jozef Just, ktorému sa podľa svedectiev podarilo vyjsť až na vrchol, chceli vyvrátiť Boningtonovo tvrdenie a dokázať, že najťažšia cesta na vrchol najvyššej hory je možná nielen expedičným, ale aj alpským štýlom. Bohužiaľ, pri zostupe ich zachytila víchrica a odvtedy ostali nezvestní.

„Keby neprišla víchrica, mohli byť títo štyria Slováci kráľmi vo svetovom horolezectve. Ale medzi víťazstvom a porážkou je len tenká čiara,“ vysvetľuje tvorca, ktorý do filmu oslovil aj svetové horolezecké legendy, ako už spomínaného Chrisa Boningtona, aby porozprávali o výstupe Slovákov. Vo filme sa objaví aj Peter Habeler, ktorý ako prvý spolu Reinholdom Messnerom vyliezol v roku 1978 na Everest bez použitia kyslíkovej masky. „Slovenskí horolezci podľa Habelera svojimi víziami a cieľmi posúvali hranice horolezectva, ale aj hranice ľudských síl. Bolo pre neho nepochopiteľné, že dokázali toľko dní liezť a prežiť v zóne smrti,“

hovorí Barabáš. Zo slovenských horolezcov vo filme vystupuje vedúci expedície Ivan Fiala, predstaviteľ súčasnej generácie horolezcov Peter Hámor, ktorý vystúpil na vrcholy všetkých štrnástich osemtisícoviek, alebo Marek Holeček, český lezec, ktorý sa zaoberá objavovaním nových výstupových ciest na najvyššie hory sveta.

Okrem technických stránok sa režisér Pavol Barabáš zaujímal aj o etické otázky, postoje a pocity horolezcov pri konfrontácii s možnou vlastnou smrťou alebo smrťou blízkeho priateľa. „Táto tragédia paralyzovala slovenské horolezectvo na dlhý čas – prišli sme o najlepších z najlepších. Pre vedúceho expedície Ivana Fialu to bola celoživotná trauma. Dokonca musel ísť na psychiatrické liečenie. No na tento výstup akoby sa zabudlo. Ani vo svete o ňom nikto nevedel. Keďže poznám filmy s horskou tematikou, ktoré sa naskrúcajú, vedel som, že ide o veľmi silný príbeh,“ ozrejmjuje pre Film.sk tvorca, ktorý sprostredkúva príbeh jednej z najväčších tragédií v dejinách slovenského horolezectva a zároveň aj výnimočný výkon horolezcov, ktorí sa do základného tábora nikdy nevrátili. „Filmový dokument Everest – najťažšia cesta je spomienkou na tento výkon. Mojou snahou bolo, aby sa celý horolezecký svet dozvedel, ako Slováci kedysi určovali trend v himalájskom lezení.“

Okrem Pavla Barabáša sa na filme kameramansky podieľali Štefan Bučka, Maroš Lukáč, Jan Strítežský a Martin Barabáš, ktorý je zároveň autorom hudby. Strih mal na starosti Róbert Karovič. Vo filme sú použité záznaky z archívu RTVS, ktorá je koproducentom filmu, aj z archívov účinkujúcich osobností.

„Hoci pandemická situácia zrušila mnoho medzinárodných festivalov, film sme prihlásili zatiaľ na sedem z nich a na každom získal nejakú cenu, z toho trikrát hlavnú. Na mnohých festivaloch sa film ešte len bude premietat,“ hodnotí režisér úspechy filmu v minulom roku. ◀

Everest – najťažšia cesta (r. Pavol Barabáš, Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET: 63 166 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 18 000 eur, podpora z RTVS: 22 350 eur)

DISTRIBUČNÉ NOSIČE: DCP, DVD, blu-ray

Malý človek uprostred dejín

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: Luminar Film —

Nový film Bohdana Slámu *Krajina ve stínu*, ktorý otvára tému vyrovnávania sa s vlastnou minulosťou, mal premiéru vlni na Letnej filmovej škole v Uherskom Hradišti. Na Slovensku ho diváci mohli vidieť na piešťanskom Cinematiku, neskôr jeho distribúciu zastavili jesenné protipandemické opatrenia.

Druhý Slámov film, ktorý vznikol v koprodukcii so Slovenskom, figuroval v čase uzávierky Film.sk medzi januárovými premiérami v slovenských kinách.

Historická dráma *Krajina ve stínu* sa odohráva v malej pohraničnej obci a zachytáva, ako zasiahli do spoložitia jej obyvateľov udalosti od konca tridsiatych do začiatku päťdesiatych rokov minulého storočia. Tvorcovia sa v príbehu, v ktorom susedia vraždia susedov, inšpirovali masakrou v juhočeskej obci Tuš v máji 1945. Príbeh jednej z obetí masakry počul producent Martin Růžička náhodou cestou v aute v rámci seriálu *Príbehy 20. storočia*. Ten je súčasťou projektu *Post Bellum*, zameraného na dokumentovanie svedectiev pamätníkov 20. storočia.

„Zaujímá nás, ako malý človek obstojí uprostred dejín, ktoré sa cez neho valia. Príbeh rozpráva o postavách, ktoré napriek všetkému nerezignujú, dokážu nestratiť svoju ľudskosť a to z nich robí hrdinov. Niektoré aspekty týchto situácií sa dnes vracajú a to nás musí neustále viesť k pozornosti a ostráživosti. Musíme si klásť otázku, ako by sme sa v podobných situáciách zachovali my sami,“ vysvetľuje režisér Bohdan Sláma v rozhovore pre Českú televíziu, ktorá je jedným z koproducentov filmu. „Film má kolektívneho hrdinu a hovorí o tom, ako sa správajú ľudia, keď nastane spoločenský rozvrat a chaos, čo je potrebné skúmať, aby sme boli na podobné situácie pripravení,“ ozrejmúje pre *Film.sk* režisér, ktorý sa vo svojom novom filme prvýkrát vydal do minulosti. Zároveň ide o jeho prvý celovečerný titul, ktorý nenatáčal podľa vlastného scenára. Ten napísal Ivan Arsenjev. „Na scenári som s Ivanom Arsenjevom intenzívne spolupracoval, do poslednej chvíle som hľadal podobu scén tak ako pri práci s vlastnými scenármi, takže zásadný rozdiel som pri natáčaní necítil,“ vysvetľuje pre *Film.sk*. Na navodenie dobovej atmosféry zvolil Sláma čierno-

biely vizuál, čo je v rámci jeho doterajšej tvorby takisto nové. „Zdalo sa mi, že je veľmi dôležité vyvolať v divákovi autentický pocit z vtedajšieho života, a čiernobiela mi najviac pasuje k uchopeniu onej doby. Farebnosť by ma rušila. Názov *Krajina ve stínu* mi navyše evokoval pohyb ľudí na hranici svetla a tmy,“ ozrejmúje Sláma.

Film sa natáčal na klasickú filmovú surovinu. Odrazilo sa to aj na spôsobe nakrúcania. „Bol som šťastný, že môžem natáčať na klasickú filmovú surovinu. Na celý film sme jej mali 27 kilometrov, takže bolo potrebné dôkladne premýšľať a skúšať každú scénu. Táto metóda vedie štáb k plnej koncentrácii a núti robiť rozhodnutia dopredu. Okrem *Baby z ľadu* som všetky predchádzajúce filmy natáčal na klasický film, takže som na takúto prácu zvyknutý. Rozdiel bol v tom, že pri tých filmoch som mal 50 kilometrov suroviny a dvojnásobný počet natáčacích dní, takže stále sa mám čo učiť,“ približuje režisér, ktorý ostal verný svojmu stabilnému štábu blízkych spolupracovníkov, ako kameraman Diviš Marek alebo strihač Jan Daňhel. „Sú to ľudia, na ktorých sa môžem absolútne spoľahnúť, ktorí ma inšpirujú a baví. Vnímam ako veľký dar, že môžem spolupracovať s takými skvelými ľuďmi,“ dodáva tvorca, v ktorého filmoch sa pravidelne objavuje aj slovenská herečka Zuzana Kronerová. V *Krajine ve stínu* sa spolu s ňou objavia Csongor Kassai a Ági Gubíková.

Producentom filmu a zároveň autorom námetu je Martin Růžička zo spoločnosti Luminar Film. Slovenským koproducentom je spoločnosť Filmpark production a distribútorom Filmtopia.

Krajina ve stínu (r. Bohdan Sláma, Česko/Slovensko, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: cca 1 500 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 150 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP, mp4

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: Furia Film —

Hokejové sny aj nočné mory

Celovečerný hraný debut českého režiséra Tomáša Polenského *Smečka*, ktorý vznikol v minoritnej slovenskej koprodukcii, zavedie divákov do prostredia mládežníckeho hokeja. Predstaví ho z pohľadu mladého hokejistu, ktorý je nútený vzdorovať šikane aj ambíciám svojho otca. Film sa mal v slovenských kinách objaviť už v novembri. Jeho premiéru preložili na január, ale aj to je vzhľadom na situáciu otázne.

„*Smečka* je film z prostredia mladých športovcov – hokejistov, ktorí v rámci svojej komunity a jej hierarchie zneužívajú svoje postavenie na šikanovanie nového člena klubu,“ približuje pre *Film.sk* slovenská producentka snímky Lívia Filusová zo spoločnosti Furia Film. „Hlavná postava David sa ako nováčik ocitá v nemilosti spoluhráčov a navzdory tomu, že trpí cukrovkou, tvrdo trénuje, aby ich presvedčil o svojom talente. Vzdoruje i svojmu otcovi, ktorý robí všetko pre to, aby svojho syna dostal do renomovaného klubu,“ dodáva producentka. Film ju zaujal témou aj prostredím, v ktorom sa odohráva. „Šikanu považujem za veľmi aktuálny a vážny problém, ktorý je však v našej spoločnosti v úzadí a nevenuje sa mu toľko pozornosti, koľko by si zaslužil. Šikana v detstve alebo v mladom veku zanecháva trvalé psychické následky a ovplyvňuje ďalší vývoj človeka. Rozhodla som sa prijať ponuku českej producentky a do projektu som presvedčená, že hokejové prostredie je pre mnohých tínedžerov zaujímavé a atraktívne,“ vysvetľuje Filusová, ktorá s českou producentkou Juliettou Sichel (8Heads Productions) spolupracovala aj na filme *Pivnica* (r. Igor Vološin). Lotyšským koproducentom *Smečky* je Guntis Trekteris (Ego Media).

Tomáš Polenský je režisér dokumentárnych filmov, kameraman aj strihač. Scenár svojho hraného režijného debutu napísal spolu s Irenou Kocí a príbeh zasadil do hokejového prostredia nielen preto, že je atraktívne. „Toto prostredie veľmi dobre poznám. Moja o tri roky mladšia sestra je kapitánkou českej hokejovej reprezentácie a sám som strávil v mládežníckom hokeji šesťnásť rokov. Niekoľko

sezón som sa dokonca venoval trénovaniu mládeže. Pohyboval som sa v prostredí najvyššej žiackej súťaže, kde panovala obrovská súťaživosť, pretože možnosť hrať hokej profesionálne bola na dosah,“ ozrejmúje režisér v explikácii pre Audiovizuálny fond a dodáva, že šikana má veľmi ďaleko od zdravej rivality. Do filmu obsadil aj skutočných hráčov zlínskeho dorasteneckého družstva, ktorí spolu s hercami vytvorili fiktívny hokejový tím s názvom Vlci (od toho aj názov filmu *Smečka*). „Herci sa od hokejistov učili, ako sa správne obliekať a pohybovať vo výstroji. Získali hokejové návyky. Hokejisti sa naopak učili od hercov správne vyslovovať a existovať pred kamerou. Spolu potom pôsobia vo filme veľmi autenticky,“ vysvetľuje režisér. Na minuloročnom zlínskom festivale filmov pre deti a mládež, kde bola *Smečka* uvedená v hlavnej súťaži, získali predstavitelia hokejového tímu zvláštne uznanie za herecký výkon.

Čo sa týka slovenského tvorivého zastúpenia na projekte, scenár konzultovali jeho autori s dramaturgom Ludovítom Labíkom. Do výslednej podoby filmu výrazne zasiahli strihač Michal Kondrla a kostýmová výtvarníčka Alexandra Grusková, ktorá vytvorila aj hokejové dresy. Hudbu do filmu zložil Jakub Kudláč spolu s lotyšským kolegom Jekabsom Nīmanisom. Na Slovensku sa robila aj obrazová postprodukcia filmu. Matku hlavného hrdinu Davida, ktorého stvárnil Tomáš Dalecký, si zahrála Vlastina Svátková. Jej postava vo filme rozpráva po slovensky. ◀

Smečka (r. Tomáš Polenský, Česko/Slovensko/Lotyško, 2020)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 074 351 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 100 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP, mp4

Písmená, heslá, témy a zabudnuté filmy

Prvý míľnik slovenskej kinematografie Jánošík (1921) bratov Siakelovcov oslávi tento rok storočnicu od svojho vzniku. Filtotéka SFÚ preto naplánovala v Kine Lumière na rok 2021 štyri samostatné celoročné programové cykly pod spoločnou hlavičkou 100 rokov slovenského filmu. Jedným z nich je Abecedár slovenského filmu (1921 – 2021), v rámci ktorého ponúkne 18 nielen slovenských autorov v heslách od A po Z trochu iný pohľad na našu kinematografiu. Cyklus projekcií s lektorskými úvodmi vyvrcholí vydaním zborníka. Viac o projekte, ktorý, ak to situácia dovoľí, ponúkne Filtotéka Kina Lumière od marca, porozprávali jeho autori, filmový teoretik Martin Kaňuch a garantka projektu, spoluautorka Dejín slovenskej kinematografie, filmová historička Jelena Paštéková.

Začnime asi od A...

— **Martin Kaňuch:** Projekt *Abecedára* vznikol pri príležitosti 100. výročia zrodu slovenskej kinematografie. Podnet prišiel od dramaturgov Filtotéky Kina Lumière, ktorí plánujú toto výročie reflektovať aj v ďalších prehľadových celoročných programových cykloch. V nich pôjde skôr o tradičnejšie predstavenie vývoja filmu, prelomových období, tvorcov i filmov. V tomto kontexte sme *Abecedár* koncipovali zámerne otvorenejšie a odvážnejšie. Pokúsili sme sa vyhnúť ideovému rozvrhu už publikovaných *Dejín slovenskej kinematografie*, ich členeniu či hodnoteniam. Niektoré heslá *Abecedára* síce reflektujú aj príznačné obdobia a témy (Nástup, Jánošík), cieľom je však iný pohľad, prepojenia filmov, zameranie na menej známe skutočnosti. Kľúčový tak bol výber tém, ako aj ich „zakódovanie“ do písmen, hesiel, pojmov. V niektorých prípadoch sme tak dospeli k heslám len na prvý pohľad hermetickým alebo prekvapivým, ako sú napríklad Sfinga alebo Xantipa.

Jednotlivé heslá teda spája originálny pohľad?

— **MK:** Pri ich koncipovaní išlo najmä o originálnu autorskú pozíciu, to by ich mohlo spájať. Odkrývanie nepovšimnutých súvislostí, zameranosť na odstrčené alebo zabudnuté fenomény či vizuálne motívy, pohľad na ich funkcie v známych i zabudnutých slovenských filmoch.

Dá sa to ilustrovať konkrétnym príkladom?

— **MK:** Spracovávam heslo Chlieb, v ktorom ide

o jedlo, stolovanie slovenskom filme. Pri nevyhnutne skrátanom anotovaní filmových príbehov v *Dejínach* sa na ne zabúda, tento motív vnímame periférne, pritom v kuchyni alebo jedálni, pri stole, resp. nad tanierom, sa vzťahy i pozície postáv v rámci rodiny alebo komunity nezriedka rozkrývajú, vyhrocujú, rúcajú. Aj ostatné heslá ponúkajú podobne odlišné vstupy do našich filmových príbehov.

Ako vníma projekt *Abecedára* spoluautorka *Dejín slovenskej kinematografie*?

— **Jelena Paštéková:** *Abecedár* aktualizuje históriu, ktorá nemá iba jeden výklad. Na rozdiel od veľkého syntagmatického rozprávania *Dejín slovenskej kinematografie* sme sa sústredili na nové priehľady v jej repertoári, vzťahujúce sa k širším kultúrnym kontextom. Zároveň sme mali na zreteli výnimočnú fotogéniu človeka, vecí a krajiny, ktorá sa mení v čase. Predstavuje však štruktúru ukotvenosti, presvitajúcu celým kultúrnym a prírodným priestorom. Niekedy pomohla náhla iskra, vo všeobecnosti by som však prístup charakterizovala ako rozkrývanie živých miest slovenskej kultúry cez premeny rétoriky – ako vrstvenie rôznosti metafor, metonymií, synekdoch či irónie. Občas sme sa dostali aj do sporu a dlhšie sme presviedčali jeden druhého, ale obaja máme slovenskú kinematografiu kdesi „v zadnom mozgu“ a vedeli sme sa dohodnúť. Takto sme vytvarovali nielen súbor pojmov, ale aj repertoár filmov, ktoré sa nám s nimi spájali. A súbor autorov.

Spomínate repertoár filmov. Nakoľko doň mohli hovoriť autori hesiel?

Mali v niečom voľnú ruku?

— JP: Nechceli sme ich nechať samých na seba, preto sme im dali istú ponuku. Naša pôvodná optika sa skrížila s ich videním a prišiel aj trochu iný výber filmov. Počítali sme s tým, nehľadali sme mechanických spracovateľov zadaného obsahu, ale autorské osobnosti s názorom. Anotácie sme koncipovali ako podnety. Pri diskusii sme sa navzájom posúvali, vznikli z toho zaujímavé spojenia. Autorami sú väčšinou ľudia stredného veku alebo mladí ľudia, aj doktorandi z VŠMU. Prístup aj vekové zloženie sú pestré a prinesú mnohosť pohľadov.

Prekvapil vás niektorý autor prístupom k zverenému heslu?

— MK: Plánovaným výstupom projektu sú v prvom rade projekcie vybraných titulov a (video)úvody k nim plus knižné vydanie *Abecedára*. Formovanie jednotlivých pozícií prebieha, prekvapenia určite prídu. Napríklad pri hesle Sfinga, ktoré vychádza z príznačného dobového hodnotenia Pavla Branka, by malo ísť najmä o zhrnutie celkového vývoja i najvýraznejších črt nášho filmového rozprávania. Podobne „tradičné“ a jediné osobnostné heslo Kubal, ktoré by malo zastupovať celú oblasť animovaného filmu, však už pracuje s výberom celkom neznámych titulov i uhlom pohľadu.

Do *Abecedára* prispeje aj niekoľko zahraničných autorov. Čo očakávate od poľskej autorky hesla Jánošík?

— JP: Keď sme uvažovali o písmene J, bol Jánošík jasnou voľbou. Bez neho by to nešlo. Mohol by byť klasický, ironický, intermediálny. Najúspešnejšia inscenácia Slovenského národného divadla, muzikál *Na skle maľované* je dielom Poliakov Ernesta Brylla a Katarzyny Gärtnerovej. Vravela som si: Prečo tento muzikál s určitým podvrtným prístupom k Jánošíkovi nevymyslel nejaký Slováč? Možno aj preto sme v tomto prípade nelovili v našich národných vodách. Uvidíme, čo to prinesie.

— MK: Pri utváraní siete hesiel, motívov, fenoménov sme chceli poukázať nielen na rozmer kreativity, ale aj na aspekt produkcie či recepcie filmového diela. Okrem fenoménu školenia adeptov filmového umenia (*Absolvent*) sme preto do tejto siete votkali aj heslo venované divákovi a cenám pre filmy (*Cena*). Snahu zahrnúť univerzálnejšie témy reflektujú heslá ako *Viera* alebo *Zaslúbenosť/Zakliatosť*. Rozšíreniu domácej kritickej reflexie by mali pomôcť aj vybraní zahraniční autori. Britský filmový historik Jonathan Owen, ktorý sa venuje obdobiu 60. rokov, téme bláznovstva a tvorivej slobody, rád prijal heslo *Yorick*. Táto figúra ideálne reprezentuje odkaz na literárnu tradíciu, na tvorbu Juraja Jakubiska a zároveň umožnila „obsadenie“ písmena, ku ktorému sa len ťažko hľadá adekvátny pojem. Hesla *Detektív* sa ujal nemecký kritik a kurátor Olaf Möller. Nevidel, samozrejme, všetky naše filmové detektívky, nepozná všetky nuansy očisty a vývoja tohto žánru u nás, ale to som ani neočakával. Na druhej strane, môže si dovoliť uvidieť naše detektívky v celkom iných súvislostiach, konfrontovať vybrané diela s inými, porovnať postavy detektívov, komplikovanosť zápletiiek, drsnosť zločincov či exemplárnosť trestov.

Boli aj heslá, ktorým ste sa pri zostavovaní cielene vyhli?

— MK: Téma je jedna vec, spôsob, ako ju ukotviť v jedinom slove, zase druhá. Niekedy sme zvolili všeobecnejší pojem (*Ideály*), inokedy veľmi konkrétny (*Grapefruit*). Celkovo sme sa však chceli vyhnúť málo filmovým, filozofujúcim (*Identita*) alebo kultúrno-politicky orientovaným heslám (*Normalizácia*). Avšak autori sa takým témam môžu vo svojich heslách podľa potreby venovať, socialistického realizmu sa v *Abecedári* môže bezprostredne dotýkať nielen *Eden* a *Ideály*, ale aj *Beštia* alebo *Xantipa*. *Abecedár* má ponúkať ponor do tém a súvislostí, ktoré už možno niekde zazneli alebo boli naznačené, ale nebol čas a priestor ich rozvinúť. Aj dôverne známe úseky dejín slovenského filmu môžeme takto ukázať v úplne inom reze.

— JP: Keď som robila na *Dejinách*, bavilo ma hľadať metaforické označenia, ako napríklad *Veľká trojka* roku 1962. Pomáhajú rozprávaniu a slúžia aj ako istá mnemotechnická pomôcka. V *Abecedári* sme od metafor z *Dejín* odstupovali, hľadali sme jedno úderné slovo. Chcem vyzdvihnúť aj odvahu Slovenského filmového ústavu. Pred rokom sme si pripomínali storočnicu Slovenského národného divadla. Projekty veľkého formátu najmä utvrdzovali hodnoty a presúvali akcenty. My sme mali predskokanské práce za sebou, mohli sme sa naladiť na vlnu voľnejšej obraznosti a asociácií. Keď som pri prvom vydaní *Dejín* potrebovala vidieť nejaký film, musela sa zorganizovať projekcia, aby ho pustili z tridsaťpäťky. Odvtedy Slovenský filmový ústav veľa vecí zdigitalizoval, archív sa stal prístupnejším, navyše mnohé veci vyšli na DVD. Autori *Abecedára* sa tak k filmom dostávajú jednoduchšie. Majú však ambíciu vytiahnuť z archívu aj iné filmy, ako tie známe z DVD vydaní. Popri subjektívnom pohľade na dejiny tak môže *Abecedár* zároveň obohatiť poznanie:

„Hranice medzi uznávaným a zavrhnutým tu nie sú podstatné. Ide o hľadanie skrytých živých miest, obrazov, motívov vo filmoch bez hierarchizujúceho „predporozumenia“.“

má odvahu ponúknuť divákovi skryté a recepcne nie celkom vyťažené poklady archívu a dať im novú šancu. — **MK:** Autori môžu pracovať s hranou, dokumentárnou aj animovanou tvorbou. Ideálne môžu rozkrývať súvislosti s literatúrou, hudbou, výtvarným umením (napr. cez Web umenia). V diskusii počas Týždňa slovenského filmu som obrazne povedal, že sa v *Abecedári* chceme vyhnúť neustále propagovanej, už dobre známej tvorbe slávnej trojice Jakubisko – Hanák – Havetta. Je jasné, že sa to nedá (Yorick), no zároveň nám ide o prihlásenie sa aj k ostatným, menej exploatovaným tvorcom. Máme v archíve toľko dobrých, nespravodlivo nepovšimnutých diel.

V dôsledku predčasnej smrti a pričinením režimu patril kedysi k zabudnutým aj spomínaný Elo Havetta...

— **JP:** Jeho filmy boli nedocenené. Postupne sa však dostali do širšieho kultúrneho povedomia, povychádzali na DVD aj blu-rayi. Dnes patrí Havettova tvorba medzi trvalé hodnoty. Jeho miesto je tak v hlavnom programe k storočnici. My ako doplnok tohto programu môžeme zaostriť inam.

— **MK:** Tvorba Havettu, Jakubiska či Hanáka predstavuje jeden z vrcholov obdobia zlatých šesťdesiatych a obidve vydania *Dejín* sa im podrobne venujú, aj ich patrične docenujú. *Abecedár* s tým nepotrebuje polemizovať,

o povinnú jazdu, téma sa vracala pri výročiach, tvorcovia po nej siahali v prípade, ak sa potrebovali „očistiť“ od prehrškov. Povstanie napriek tomu dokázalo stále provokovať aj k zaujímavým režijným nápadom. Otázkou je potom prežívanie vybraného motívu u rôznych filmárov v rôznych dobách, režimoch, kinematografiách. Niekedy sa stávajú dokonca príznakovými pre ich tvorbu (príroda u Malicka, hmyz u Buñuela). V spomínanom súbore vizuálnych motívov sa ako filmovo životaschopná preberá napríklad aj hojdačka, škvrna, mapa, dáždnik, kytica kvetov. Alebo tieň...

— **JP:** Heslá *Abecedára* nemajú konkrétnu predmetnosť. Ani pri tej hojdačke, škvrne, mape nejde o ich predmetnosť, ale o ich metaforickú hodnotu, o niečo vyššie, než je predmetný svet, tak ako v prípade už spomínaného hesla Chlieb. Ide o to, aké má jeho príprava, jedenie, ale napríklad aj jeho nedostatok významové hodnoty, akú informáciu v rozprávaní prináša. Takisto heslo Beštia nie je vecne predmetné. Sleduje skôr posuny jej obrazových reprezentácií v slovenskej kinematografii povojnového dvadsaťročia.

Uvažovali ste aj o tom, že by bol celý projekt *Abecedára* vrátane premietnutých filmov neskôr prístupný online?

— **MK:** Bolo by ideálne, keby *Abecedár* neskôr fungoval aj online, prípadne by sa takto postupne dopĺňal

„Heslár *Abecedára* nie je raz navždy postavený pomník. Má výhodu mozaiky slovníkového videnia, dá sa aktualizovať.“

má skôr ambíciu objavovať. Viacero hesiel sa orientuje vyslovene na našu bohatú krátkometrážnu tvorbu, ktorá sa aj pomocou takýchto prieskumných projektov – v odväžnejšom medzidruhovom vyznačovaní dialogických prepojení – stále viac odkrýva.

***Abecedár* sa chce zamerať aj na to najživšie zo slovenského filmu. Čo si pod tým možno predstaviť?**

— **MK:** Inšpirovali nás výskumné projekty v rámci aktuálneho písania „dejín filmu bez mien“ (Univerzita v Udine), v tomto kontexte napríklad španielsko-francúzsky projekt „encyklopédie“ Jordiho Ballóa a Alaina Bergalu *Vizuálne motívy v kinematografii*. Primárna je živosť, životaschopnosť vizuálneho motívu, fenoménu, ilustrovaná vybranou líniou jeho pozoruhodných realizácií, kde sa ocitajú vedľa seba známi i neznámi režiséri a ich diela. Už známe hranice medzi uznávaným a zavrhnutým tu nie sú podstatné. Ide o hľadanie tých skrytých živých miest, obrazov, motívov vo filmoch bez hierarchizujúceho „predporozumenia“ alebo, inak, o nové nazeranie na stále živé témy v danej kinematografii, u nás napríklad na tému Povstania. Jej živosť sa môže vyjavovať aj vďaka prekvapivým peripetiám v rozprávaní alebo neošúchanej obraznosti (*Uhrovo Slnko v sieti* ide bokom, pozri napríklad jeho *Zlaté časy*). Kedysi išlo

o nové heslá. Aktuálne to však nie je technicky realizovateľné. Niektoré filmy sú dostupné len na filmových kópiách, problematické by zrejme bolo aj uvádzanie televíznych filmov, s ktorými v projekte rátame.

— **JP:** Zatiaľ bežíme kratšiu trať. Nejakto sa musí začať. Uvidíme, aký bude ohlas. Podobné slovníky sa môžu časom rozrastať. To sú tie paradigmy, ktoré sa rozširujú. *Dejiny slovenskej kinematografie* sledujú celý čas a priestor, majú byť komplexné. Pritom každá generácia vidí dejiny trochu inak, len sa to nestihne vždy napísať. Súčasnosť prináša nové tendencie, nové pohľady, nové nadväzosti. Heslár *Abecedára* nie je raz navždy postavený pomník. Má výhodu mozaiky slovníkového videnia, dá sa aktualizovať.

— **MK:** *Abecedár* považujem najskôr za hravý experiment. Ide o otvorenie spôsobu uvažovania, ktoré sa dá rozvíjať a prehĺbovať. K jednotlivým písmenám sa dajú hľadať nové motívy alebo pojmy alebo by mohol vzniknúť slovník hesiel mimo väzby na abecedu. Môžu vzniknúť krátke série (ojedinelosť motívu) alebo rozsiahle reťazce, ktoré sa dajú pravidelne dopĺňať (téma jedla, motív schodiska). Viem si ich predstaviť na webe s obrázkami či ukážkami. ◀

100 rokov slovenského filmu

ABECEDÁR 1921 – 2021

A

Absolvent

B

Beštia

C

Cena

D

Detektív

E

Eden

F

Frída

G

Grapefruit

H

Hory

CH

Chlieb

I

Ideály

J

Jánošík

K

Kubal

L

Láska

M

Mesto

N

Nástup

O

Objektív

P

Povstanie

R

Róm

S

Sfinga

T

TFT

U

Umenie

V

Viera

X

Xantipa

Y

Yorick

Z

Zasľúbenosť

KINO LUMIÈRE ◀ K3 ▶ V ROKU 2021

Keď štýl neslúži rozprávaniu

Posun od paradokumentárnych postupov debutantov hraného filmu posledného desaťročia k štylizovanej forme a reflexia minulosti sú určujúce trendy súčasného slovenského filmu. Nôvum, ktoré prináša film *Služobníci* Ivana Ostrochovského, spočíva v razancii gesta, s akou vstupuje do diskurzu o dedičstve totality i do predstáv o tom, aký by slovenský film mal byť.

Podobne ako predchádzajúce režisérove snímky vychádzajú *Služobníci* z reálnych udalostí (existencia združenia Pacem in terris, zavraždenie člena tajnej cirkvi Coufala a protestná hladovka v kňazskom seminári), ale tie sú voľne spojené do fikčného rozprávania. Film od začiatku signalizuje ambíciu vyhnúť sa klišé v reprezentácii socializmu, rezignuje na hodnoverné vykreslenie historického pozadia či postáv. Predstaviteľov cirkvi aj tajnej polície portrétuje ako služobníkov ideológie, postavených na hierarchii a disciplíne: zdôrazňuje to podobnosťou medzi dekanom a príslušníkom ŠtB, paralelami medzi cirkevnými a straníckymi zhromaždeniami i konfrontáciou vizuálnych symbolov navonok opozitných inštitúcií. Sakrálne sa tak konfrontuje s profánnym, historická doba socializmu so spirituálnym konceptom večnosti. Medzi tieto dve tváre totality sú vklinení dvaja mladí seminaristi: ich rozdielne osudy sprítomňujú tému dospievania ako konfrontáciu ideálu s realitou aj tému obete, ktorú treba priniesť v službe tomu, v čo ľudia veria. Film túto premisu rozvíja neexplicitne, namiesto ilustrácie totiž stavia na esencii – postihnúť podstaty minulosti. Aby sa však takto na kosť osekané poňatie témy nestalo tézou, musí sa minulosť oživiť prostredníctvom atmosféry.

Na jej navodenie čerpá Ostrochovský eklekticky z rozmanitých zdrojov. Viacerí si už všimli podobnosť

s filmami Pawła Pawlikovského (posilnenú i participáciou scenáristky Rebecy Lenkiewicz) či s filmom *Ja, Olga Hepnarová*. Nočné scény, retrospektívna konštrukcia kriminálnej zápletky a hudba vnášajú do filmu žánrové stopy, ale očakávania spojené s týmito vodidlami sú okázalo zrazené: kriminálna zápleтка sa rozrieši priskoro, skutočná hrôza zostáva vždy len naznačená. Výrazová strohosť a neexpresívnosť nehercov zase odkáže na dedičstvo Roberta Bressona. Inšpirácií by sa dalo nájsť viacej, od dobových fotografií až ku klasickým dielam výtvarného umenia. Zaujímavejšie, ako stopovať inšpiračné zdroje, je pozrieť sa na to, kam tieto inšpirácie vedú. Riedky subjekt a „hustý“ štýl totiž smerujú k tomu, čo David Bordwell nazval parametrickým modom narácie. Ide o také rozprávania, v ktorom štylistický systém vytvára vzorce nezávislé od požiadaviek sujetu, štýl sa oslobodzuje od narácie natolko, až sa s ňou stáva rovnocenný.

Film dosahuje dojem bezčasovosti nielen čiernobielym vizuálom, ale aj navodením statickosti a uväznenia ako prejavov neslobody. Konfrontuje strnulé fragmentárne obrazy s rezkým pohybom seminaristov, v geometrických kompozíciách zdôrazňuje rámy, mreže či okná, ktoré väznia postavy. Ostrochovský tak nadväzuje na to, o čo sa snažil už vo svojom debute *Koza*: chce sprostredkovať emócie prostredím a filmovými trópmi. V *Služobníkoch* opäť nájdeme biblické alúzie: eštabácky „Pilát“ si umýva

topánky, Juraj stojí pred odvodovou komisiou nahý ako Ježiš pred súdom... Sú tu však aj metafory postavené na vizuálnych asociáciách: točité schodisko v seminári evokuje mlynček na ľudí, obiehajúce mladíkov okolo pingpongového stola zase zákonitosti obehu Mesiaca okolo Zeme, plachta oddeľuje bývalých priateľov ako stena svedníce či ako múr, Dr. Ivan aj Michal sa očisťujú od svojich hriechov najprv vodou (Ivan si umýva topánky v umývadle, Michal sa očisťuje od viny v sprche) a potom ohňom (Ivan si lieči ekzém horským slnkom, Michal si lieči dušu zapálením koberca)... Najpôsobivejšie sú však vizuálne paradoxy, ktoré materializujú absurdnosť oboch disciplinujúcich ideológií: trampolína je umiestená priamo pri svedníci, komunistické transparenty hneď vedľa svätých obrázkov, mladíci sa guľujú pod socialistickým pamätníkom s dvoma pochodňami – je jedna z nich strana a druhá cirkev?

Okázalosť Ostrochovského parametrického štýlu je pragmatickým gestom smerom k divákovi: vedie ho, aby konštruoval významy nezávislé od rozprávania. Hoci tak vie navodiť atmosféru, nedokáže, žiaľ, tlmočiť

emócie postáv. Rozprávania venuje viac pozornosti motívaciám starších postáv ako mladých hrdinov – nepochybne preto, že seminaristov na rozdiel od starších mužov stvárnil neherci. Keď sa snaží kompenzovať ich neexpresívnosť dialógom, pôsobí toporne. Kým v *Kozovi* podnecovali empatiu obrazy telesného utrpenia, v *Služobníkoch* sa katarzia nekoná, lebo protagonisti, ktorí majú v sebe koncentrovať centrálny konflikt, sa divákovi nemajú ako stať blízkymi. Hoci to oslabuje vyznenie príbehu, filmu nemožno okrem vizuálnej pôsobivosti uprieť schopnosť modelovať diváka. Vďaka univerzálnemu uchopeniu témy má šancu sprostredkovať obraz socializmu zahraničnému divákovi. Vizuálom zase prelmuje očakávania spojené so slovenským artovým filmom. Napokon, súčasťou jeho gesta je aj spôsob, akým vstupuje do obehu: angažovaním „oscarovej“ scenáristky, premiérou s umeleckým riaditeľom Berlinale oblečeným v sutane a distribúciou v zahraničí. Toto gesto je, žiaľ, utlmené distribúciou v časoch pandémie, je však premyslené a solídne urobené. ◀

Služobníci (Slovensko/Rumunsko/Česko/Írsko, 2020) RÉŽIA Ivan Ostrochovský

SCENÁR Rebecca Lenkiewicz, Marek Leščák, I. Ostrochovský KAMERA Juraj Chlpík HUDBA Miroslav Tóth, Cristian Lolea HRAJÚ Samuel Skyva, Samuel Polakovič, Vlad Ivanov, Vladimír Strnisko, Milan Mikulčík, Tomáš Turek, Vladimír Zborož

MINUTÁŽ 80 min. HODNOTENIE ●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 10. 12. 2020

— text: Michael Papcun / poslucháč audiovizuálnych štúdií
— foto: Blackout productions —

Králi videa: oral history s nezvyčajným drajvom

Spomínam si, ako som počas Dušičiek v roku 2011 až rituálne sledoval prvý diel filmovej série *Evil Dead* zo starej pirátskej kópie. Tento iniciačný filmový zážitok pritom nepoznomenali iba kvality samotnej snímky, ale hlavne jej „pridaná hodnota“ – zvláštny, huhňavý maďarský hlas, pre ktorý som poriadne nerozumel väčšine anglicky hovoreného slova. Simultánny dabing je fenomén, ktorý sa vás dotkne aj v prípade, že časy jeho rozmachu, t. j. socializmom poznačené 80. roky minulého storočia, poznáte iba z učebníc. A práve tomuto fenoménu sa venuje český dokument *Králi videa*.

— Ikonické médium VHS sa v posledných rokoch teší obľube i bohatej reflexii zo strany dokumentaristov. Výraznými predstaviteľmi tejto línie sú filmy ako *Rewind This!* (2013) o prepojení videokaziet so segmentom brakového filmu, dokumentárny portrét českého videopiráta Josefa Šedého *VHSrip* (2013), nerdovsky hororový *VHS Massacre* (2016), v nostalgii sa utápajúci *Révolution VHS* (2017) alebo melancholicky spomienkový *In Search of the Last Action Heroes* (2019).

— Dokumentárny film režijno-scenáristického dua Petra Svobodu a Lukáša Bulavu teda v medzinárodnej mierke vstupuje do celkom dobre rozbehnutého dokumentárneho subžánru. A ponúka v jeho intenciách nadštandardný výsledok: berie nás na exkurz naprieč audiovizuálnym (hlavne teda zvukovým) undergroundom 80. a 90. rokov, konkrétne do sveta ľudí venujúcich sa rýchlodabingu filmov na VHS kazetách. Nekončí sa pritom iba pri vyznávaní lásky akčným a béčkovým filmom, ale dokáže sebauvedomelo pracovať s modom, ktorý by sme mohli označiť ako „ostalická optika“.

— Kľúčová je pre film košatá rétorika účinkujúcich. Svoboda a Bulava vyspovedali bohatú vzorku respondentov, pozostávajúcu z nadšených geekov a zároveň filmových a technologických fanúšikov. Východiskovým tematickým bodom filmu je hlas. A hlas, respektíve výpoveď ako nástroj oral history tvorí pilier celej snímky. Pomedzi obrazové montáže ikonických scén z hororov a akčných filmov 80. rokov tak dostávame hutný príspevok k československej novej filmovej histórii.

— Respondenti nás z pozície pamätníkov a priekopníkov rýchlodabingovej produkcie uvádzajú do technologického kontextu, zároveň však plynulo ponúkajú ideologicky sfarbený komparatívny pohľad na svet socialistickej televízie i na čierny trh s videokazetami („vtedy v televízii nič nebolo“) a opisujú sociálny a eskapický rozmer VHS scény, ktorá ľuďom „pomohla utiecť zo šede socialistického sveta“. Rýchlodabing tak nie je iba smiešna anomália, ale spoločensky jasne podmienený jav, relevantný aspekt svojej doby.

— Dôležitým dramaturgickým rozhodnutím je aj snaha neostať iba na jednej strane barikády. Film ponúka nielen pohľad nadšených „videopiráto“, ale aj pohľad ľudí z orgánov dohliadajúcich na právne postihy tých, ktorí čierny trh s kazetami živia. Samotný príbeh rýchlodabingu tak nadobúda kontúry nie vzdialené často uleteným príbehom šíreným na VHS kazetách. *Králi videa* totiž dokážu uchopiť formát oral history s akčným, napínavým a nezriedka absurdným nádychom, akcentujúcim istú jedinečnosť a neopakovanosť tohto sveta. Do filmu sa však popri faktografických údajoch a podnetných interpretáciách dostáva aj dávka sentimentu a nostalgie.

— Paralyza mysle nostalgiou je charakteristickým znakom značnej časti dokumentov spomenutých v úvode článku a reflektujúcich VHS éru ako príťažlivé, idealizované retro obdobie. Dôsledkom tohto retropozitívneho pohľadu je, samozrejme, výmena dynamického premýšľania za statické spomínanie. Snímky sa zasekávajú v predvídateľných skratkách a mentálnych šablónach spomienkového optimizmu namiesto toho, aby minulosť dôveryhodnejšie rekonštruovali a interpretovali s odstupom, ktorý ponúka časová vzdialenosť niekoľkých dekád. V *Kráľoch videa* je istá miera nostalgie pri rekonštrukcii „starých čias“ nevyhnutným elementom, málokedy však vidíme pasáže, kde by naplno preberala taktovku a robila zo snímky do seba zahľadený nostalgický trip. Funguje skôr ako prvok, ktorý do rekonštrukcie doby pridáva osobný, ľudský rozmer a organicky komunikuje s faktografickou časťou výpovedí.

— Film *Králi videa* je vďaka tomu súčasny a zároveň retro, objektívny a zároveň osobný. Nie je vyslovene odborným, exaktným skúmaním jednej éry, ale ani idealizujúcim stretnutím pamätníkov. Aj vďaka tomuto balansu je to veľmi dobrý dokument. ◀

Králi videa (Slovensko/Česko, 2020) RÉŽIA Lukáš Bulava SCENÁR Petr Svoboda KAMERA Albert Loprais, Aleš Špidla

STRIH Peter Pavlík HUDBA Jake Sladek ÚČINKUJÚ Roman Holý, František Fuka, Dana Hábová, Ondřej Neff, Petr Šaroch,

Pavel Hewlīt, Miroslav Tábořský (voiceover) MINUTÁŽ 82 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 17. 12. 2020

Alkohol a autenticita

V decembri minulého roka získal dánsky film Thomasa Vinterberga *Chlast* cenu Európskej filmovej akadémie, o ktorú sa spolu s ním v najužšom výbere uchádzali aj filmy *Pomalované vtáča*, *Corpus Christi*, *Undine*, *Berlin Alexanderplatz* a modernizovaná talianska adaptácia románu Jacka Londona *Martin Eden*. S ohľadom na témy týchto piatich filmov môže ocenenie snímky *Chlast* na prvý pohľad prekvapiť.

— *Chlast* totiž prichádza do kín s takouto anotáciou: Štyria takmer vyhorení stredoškolskí profesori chcú na vlastnej koži preveriť teóriu nórskeho psychiatra Finna Skårderuda, že človek sa rodí s prinízkou hladinou alkoholu v krvi, no ak tento malý deficit dorovná, môže sa kvalita jeho života zvýšiť a dokonca tým človek môže prispieť k rozvoju svojho potenciálu.

— Je možné, že práve tu je ukrytá výsostne európska podstata Vinterbergovho filmu: alkohol ako spoločensky tolerovaná droga je pre našu kultúru typický, hoci samotná kultúra pitia sa v jednotlivých krajinách i spoločenských kontextoch líši. Námet filmu tak vzbudzuje zvedavosť aj sympatie: diváci sa v ňom môžu spoznať, „salónšpic“ predsa zakúsil takmer každý a takisto viac-menej každý toleruje i pravidlo, že alkohol patrí k neformálnemu tráveniu času, a nie do prostredia pracovných výkonov. No kým v juhoeurópskych krajinách je hranica medzi pitím a nepitím subtílnejšia a často rozostrená, škandinávske ju majú nalinajkovanú jasnejšie i hrubšie, v dôsledku čoho môžu byť triezvosť aj opitnosť extrémnejšie. Rozostrená hranica medzi pitím a nepitím sa tak v *Chlaste* stáva prvou a základnou transgresiou: má prichuť vzrušenia, slobody aj intenzity. Štyri unave-

né mužské postavy vďaka nej vo filme znova rozkvitnú.

— *Chlast* však v princípe nie je filmom o alkohole, ale – a podstatne viac – filmom o všednosti, starnutí či otupnosti života podľa zabehnutých pravidiel. Teda o postupnej strate autenticity a o jej zložitom opätovnom nachádzaní. Alkohol vie pocit autenticity a sebadôvery veľmi ľahko navodiť, no v podstate by vo filme mohol byť nahradený akoukoľvek inou drogou, pod vplyvom ktorej sa človek dokáže uvoľniť, reagovať spontánne či tvorivo, prípadne sa znovu cítiť mladý. Aj v tejto situácii sa diváci môžu spoznať: všetci predsa vieme, čo je nuda, únava, všetci poznáme sivú každodennosť. A všetci si v sebe nesieme živú spomienku na ľahkosť a nespútanosť, akej sme kedysi boli schopní, no dnes si ju dovoľme iba málokedy.

— Rozprávanie je vo filme štruktúrované sociálno-psychologickým experimentom, na ktorý sa učitelia podujmú. Po expozícii, ktorá ich predstaví aj s ich stručnou anamnézou v rolách subjektov a zároveň výskumníkov, nasleduje pozorovanie účinkov „hladinky“ na výkon ich povolania a na ich súkromné prežívanie: učiteľ dejepisu Martin takpovediac ožije, opäť vie strhnúť svojich študentov či prekvapiť manželku, ktorá bola v ich vzťahu

už takmer neprítomná. Podobne sa zlepšia aj výkony ostatných subjektov. No v druhej časti sa pokus posúva za hranice Skårderudovej teórie a ukazuje, ako na subjekty pôsobí výraznejšie zvýšenie hladiny alkoholu v krvi, ktoré vedie až k excesom či k závislosti. V tretej časti napokon učitelia výskum prerušujú, hoci v skutočnosti experiment pokračuje viac-menej neriadeným spôsobom.

— V *Chlaste* sa nenásilne, a predsa zreteľne stretávajú a prelínajú dva svety: svet mladých, energických a zväčša spontánnych adolescentov so svetom ich (starnúcich) učiteľov či rodičov, ktorí určujú pravidlá a väčšinou sa nimi aj riadia. Toto rozdelenie pritom nie je čierobiele. Mladosť nie je znázornená ako čistá ľahkosť bytia: vidíme aj šikanu medzi deťmi či študenta paralyzovaného úzkosťou a strachom zo zlyhania. Ani štyria učitelia netvorí homogénnu skupinku: sú zástupcami rôznych generácií a žijú v odlišných vzťahoch, resp. každý z nich je inak osamelý. Nedá sa povedať ani to, že by išlo o maskulínny film, hoci sú protagonistami muži. Pociť živosti

v kontraste k otupenosti, pocit bdelej prítomnosti voči pozvoľnému predriemavaniu sa k smrti je totiž univerzálny a nespája sa s rodom.

— Zrejme aj preto sa *Chlast* úspešne vyhýba akémukoľvek poučujúcemu či moralizujúcemu tónu a radšej len opisuje, konštatuje, ukazuje. Jeho pridanou hodnotou je však krása. A tá, podobne ako alkohol, vracia do hry autenticitu vnímania a prežívania. Otvorený záver Vinterbergovho filmu s dokonalou choreografiou a elektrizujúcou energiou nás tak vlastne pozýva preformulovať Skårderudovu teóriu: človek je vrhnutý do dnešného sveta trpiaceho deficitom krásy, no ak ho dorovná kvalitným umením, môže sa kvalita jeho života zvýšiť a dokonca tým môže, a bezpečne, prispieť k rozvoju svojho potenciálu.

— A to aj vtedy, ak netušíme, ako dopadne. ◀

Chlast (Druk, Dánsko, 2020) RÉŽIA Thomas Vinterberg SCENÁR Tobias Lindholm, T. Vinterberg

KAMERA Sturla Brandth Grøvlen HUDBA Mikkel Maltha, Leslie Min STRIH Anne Østerud, Janus Billeskov HRAJÚ Mads Mikkelsen,

Thomas Bo Larsen, Lars Ranthe, Magnus Millang MINUTÁŽ 116 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 26. 11. 2020

Antonín Jaroslav Liehm (2. 3. 1924 – 4. 12. 2020)

Český filmový a literárny kritik, publicista, prekladateľ, vysokoškolský pedagóg na európskych a amerických univerzitách, zakladateľ jedinečnej kultúrnej revue **Lettre Internationale** (1984), ale hlavne neúnavný propagátor „filmového zázraku“ – novej československej vlny a majster rozhovorov. A. J. Liehm zomrel v Prahe vo veku 96 rokov.

Pri príležitosti návštevy v novembri 1997 mi do knihy **Generace** napísal: „Lacovi Volkovi ako dôkaz, že je to stále o tom istom.“ Zborník, v ktorom priniesol aj rozhovory s Lacom Novomeským, Dominikom Tatarom, Alfonzom Bednárom či Petrom Karvašom, vyšiel najskôr v roku 1969 nemecky, českú knižnú podobu dostal až v roku 1988. Kniha rozhovorov s filmármi z rokov 1964 – 1969 **Ostře sledované filmy** vyšla v roku 1974 anglicky, českej knižnej verzii sa kolekcia, v ktorej nechýbali Ján Kadár, Stanislav Barabáš, Peter Solan, Štefan Uher, Juraj Jakubisko, Elo Havetta či Dušan Hanák, dočkala až v roku 2001. Liehm je aj autorom mimoriadnej knihy **Příběh Miloše Formana** (1976, 1993). Od jesene 1968 do leta 1969 bol zástupcom Československého štátneho filmu v Paríži, potom sa rozhodol zostať v exile vo Francúzsku, roky žil aj v USA. Pred emigráciou publikoval aj v slovenských periodikách, ako **Kultúrny život, Slovenské pohľady**, po revolúcii v **Národnej obrode**.

Osobne som sa s ním zoznámil niekedy na začiatku 80. rokov na výbornom filmovom festivale v Mannheime. Bol tam ako kritik, s manželkou, takisto kritičkou a publicistkou Drahomírou, ktorá na festivale pracovala. To už boli v našej krajine v rámci normalizácie systematicky vymazávaní z pamäti, ich publikácie stiahnuté z obehu. V zahraničí Liehmova sláva rástla. Celý mannheimský týždeň sme mali pred sebou. Raz mi povedal: „Laco, vy sa nebojíte verejne so mnou stretávať? Vaši kolegovia odo mňa bočia, nanajvýš kývnu hlavou. Pri tom doma sme sa stretávali...“

— Ladislav Volko, sociológ a publicista —

Vinterbergov Chlast je európskym filmom roka

Európsku filmovú cenu pre najlepšie film a za najlepšiu réžiu získala snímka o alkoholickom experimente **Chlast** v réžii Thomasa Vinterberga, ktorý sa spolu s Tobiasom Lindholmom tešil aj z ceny za scenár. Európska filmová akadémia ocenila aj protagonistu **Chlastu** Madsa Mikkelsena, najlepšou herečkou sa stala Paula Beer za úlohu Undine v rovnomennom mýtickom berlínskom príbehu lásky v réžii Christiana Petzolda. Za komédiu roka vyhlásili **Triumf** francúzskeho režiséra Emmanuela Courcola o skupine väzňov-divadelníkov, ktorí sa vyberú na turné s **Čakaním na Godota**. Európskym dokumentom roka je rumunský **Kolektív** (r. Alexander Nanau). Požiar rovnomenného bukureštského klubu v ňom spustí lavínu odhaleniu korupcie v zdravotníctve. Sošku za najlepšie animovaný film získal debut francúzskeho ilustrátora a karikatunistu, ktorý používa meno Aurel. V snímke **Josep** zachytil málo známy osud katalánskeho ilustrátora Josepa Bartolího. Predtým, než sa dostal do Mexika a stal sa milencom Fridy Kahlo, zažil hrôzy koncentračného tábora, kde sa spriatelil s jedným z dozorcov. Cena za krátky film putovala do Švajčiarska, získal ju režisér Lasse Linder s filmom **Potme je každá mačka čierna**. Na Európsku filmovú cenu tento rok nominovali aj snímky, na ktorých sa koprodukčne podieľalo Slovensko. Film o brutalite vojny **Pomaľované vtáča** (r. Václav Marhouľ) sa o cenu uchádzal v hlavnej kategórii európsky film roka, v kategórii réžia nominovali historickú drámu **Šarlatán** Agnieszky Holland.

— mak —

MFF Febiofest poznal na tretí pokus víťazov

Hlavnú cenu Febiofestu spojenú s finančnou prémieou 3 000 eur získal poľský dokumentárny film **Moja krajina taká krásna**. Sleduje politickú atmosféru v Poľsku, nárast radikalizmu a extrém-

mizmu. Snímku režiséra Grzegorza Paprzyckého uviedli Ozveny Febiofestu, ktoré sa konali od 11. do 14. decembra 2020 v bratislavskom Kine Lumière. Súťažná sekcia V strede Európy, ktorej program tvorili krátke hrané, dokumentárne, animované aj experimentálne snímky zo Slovenska, Česka, Maďarska, Poľska, Rakúska a Ukrajiny, tak spoznala víťaza po deviatich mesiacoch a na treťom pokus. Febiofest totiž tesne pred jeho začiatkom v marci zrušili protipandemické opatrenia a situácia sa opakovala aj na jeseň v náhradnom termíne. O víťazovi rozhodla porota v zložení Katharina Stumm, programová konzultantka Filmového festivalu Cottbus, Peter Cerovšek, slovinský festivalový dramaturg a kritik, a Fernando Vasquez, portugalský festivalový dramaturg a filmový kritik.

Zvláštne uznanie udelili animovanému filmu o vzťahu otca a dcéry **Dcera** (r. Daria Kashcheeva), ktorý súčasne získal cenu študentskej poroty. Zvláštne uznanie študentskej poroty si odniesol český hraný film **Hranice** režiséra Damiána Vondráška s Mariánom Mitašom v hlavnej úlohe. Cenu divákov získal animovaný film **Sh_t Happens** Michaely Mihályi a Davida Štumpfa, ktorý reprezentuje Slovensko ako národný nominant v boji o nominácie na Oscara vo svojej kategórii. „Kedže ide o mimoriadne aktuálne a kvalitné filmy, rozhodli sme sa, že divákom prinesieme výber víťazných filmov v priebehu budúceho roka. Plánujeme ich uviesť v kine, avšak presný termín aj forma budú závisieť od vývoja pandemickej situácie,“ povedala za festival Monika Lošťáková.

— red —

Tereza Nvotová na koprodukčnom fóre v Terste

Pripravovaný projekt Terezy Nvotovej **Otec** (The Father) vybrali do programu jedenásteho ročníka koprodukčného fóra When East Meets West (WEMW), ktoré sa uskutoční online od 25. 1. do 30. 1. v rámci 32. filmového festivalu v Terste (21. – 28. 1.). Na podujatí sa predstaví

21 projektov zo štrnástich krajín, ktoré vybrali z rekordného počtu prihlásených 387 projektov. Okrem stretnutí s filmovými profesionálmi bude mať každý projekt kurátorské stretnutia s organizáciami WEMW s cieľom získať rady v oblasti koprodukcie, financovania, marketingu, predaja alebo distribúcie. Zároveň všetky projekty súťažia o rôzne ceny.

— jj —

Zdeněk Smejkal (12. 1. 1927 – 29. 9. 2020)

Český filmológ a pedagóg Zdeněk Smejkal, ktorý patril k významným osobnostiam československej filmovej vedy, zomrel vo veku 93 rokov v kruhu rodiny. Smutná správa prišla z Kanady, kam odišiel pred dvanástimi rokmi za svojimi dcérami. Osobitnú kapitolu jeho života predstavoval vzťah k Slovensku, predovšetkým počas normalizácie, keď mu v Česku z politických dôvodov radikálne obmedzili odbornú činnosť. Vtedy tu našiel mnoho priateľov tak medzi kolegami z brandže, ako aj medzi filmovými tvorcami. Bol garantom kandidátskych prác Richarda Blecha i Petra Miháľika, s Martinom Slivkom či Ivanom Stadtruckerom sa často stretával na kroměřížskom Ars filme alebo na Etnofilme v Čadci. Bol členom medzinárodnej poroty na prvom ročníku Artfilmu v Trenčianskych Tepliciach (1993). Autorsky prispel heslami do **Malej encyklopédie filmu** (1974), druhú z roku 1993 zasa veľmi podrobne analyzoval, rovnako ako Macekove a Paštékovej **Dejiny slovenskej kinematografie** (1997), ktorým člen konkurznej komisie bol po Novembri 89 prítomný aj pri konštituovaní pedagogického zboru novovzniknutej Filmovej a televíznej fakulty VŠMU, s ktorou udržiaval prostredníctvom osobných kontaktov spojenie aj na diaľku spoza oceánu. Bol vášnivým diskutérom a v súkromí priamym, čestným a ušľachtilým človekom. Smejkalovým hlavným pôsobiskom bolo

Brno. Tu – inšpirovaný skúsenosťami z postgraduálneho štúdia filmovej vedy vo Varšave u Jerzyho Toeplitza, Bolesława Lewického a Aleksandra Jackiewicza – preniesol v roku 1963 tento odbor na pôdu Masarykovej univerzity a stal sa jeho profilujúcim pedagógom. Podľa vzoru pražskej FAMU organizoval komentované študijné filmové projekcie, ktoré sprístupňoval i poslucháčom iných katedier. Podieľal sa aj na založení a dramaturgii brnianskeho Filmového klubu, ktorého jednotlivé premietania fundovane uvádzal. Smejkal preložil Płażewského kľúčovú knihu **Filmová řeč** (česky 1967), spolupracoval na zborníku o **Karlovi Zemanovi** (1986) a k prvému zväzku Toeplitzových **Dejín filmu** dopísal kapitolu o českom filme (1989). Okrem toho publikoval množstvo odborných i popularizujúcich článkov nielen o filme, ale aj o divadle a televízii. Intenzívne sa zaujímal takisto o literatúru, výtvarné umenie, hudbu, no napríklad aj o šport, najmä tenis, ktorému sa do vysokého veku sám aktívne venoval i v Kanade.

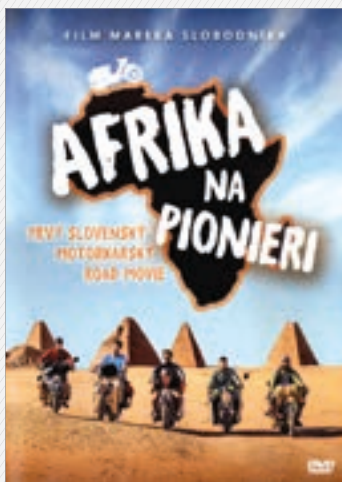
— Vladimír Mlčoušek, filmový historik —

Toni Bruk (11. 9. 1947 – 17. 12. 2020)

Nemal rád veľké slová. Pri jeho mene sa objavuje, že bol nestorom lužickosrbského filmu. Bol. S filmom začínal ako spoluautor lužickosrbskej klasiky **Struga – obrazy krajiny** (1972). Založil Srbskú filmovú skupinu pri štúdiu DEFA v Drážďanoch (1980), kde nakrúcal dokumenty o živote tejto menšiny v Nemecku: portréty osobností, zvyky, ľudovú kultúru, problémy migrácie, ale aj degradácie životného prostredia, čo bolo v NDR politicky neúnosné. Inšpiroval a nakrútil niekoľko koprodukčných filmov o vzájomných vzťahoch so Slováckmi, Čechmi, Poliakmi, Rusmi, Juhoslovanmi. Po páde Berlínskeho múru jeho štúdio Sorabia Film pokračovalo v tejto tvorbe a zároveň spolupracovalo s dolnosrbskou televíziou pri realizácii magazínu **Lužica**. Dizertačnú prácu **Dedinská tematika**

v slovenskom filme obhájil na Karlovej univerzite v Prahe, ale štúdiom strávil veľa času v Bratislave, výborne hovoril po slovensky, mal tu veľa priateľov, rád sa sem vracal. Spolu sme realizovali dva koprodukčné dokumentárne filmy **Korene poznania** (1983) a **Mosty – návštevy bez protokolu** (1986). Nakrútil film o Jurajovi Kubánkovi, ktorý bol roky choreografom aj v Srbskom ľudovom súbore v Budyšíne. Na jeho pozvanie nakrútil Martin Slivka na Lužici dokument **Folklór regiónu Slepo** (1988). Toni Bruk sa celou svojou tvorbou stavil proti klišé „večne spievajúceho ľudu, maľujúceho kraslice“.

— Ladislav Volko, sociológ a publicista —

Afrika na Pionieri

(Afrika na Pionieri)

Slovenského cestovateľa, dobrodruha a milovníka motoriek Mareka Slobodníka poznajú diváci vďaka sérii filmov Dana Pribáňa *Trabantom až na koniec sveta* (2014), *Trabantom do posledného dychu* (2016) a *Trabantem tam a zase späť* (2019). V roku 2017 Slobodník zúročil cestovateľské a filmárske skúsenosti s Pribáňom a s partiou kamarátov absolvoval cestu naprieč Afrikou na inom ne-tradičnom dopravnom prostriedku – na motorke Jawa Pionier. Počas tejto výpravy vzniklo prvé slovenské motorkárske road movie *Afrika na Pionieri* (2019), ktoré sa s vyše 16-tisíc divákmi stalo divácky najúspešnejším domácim dokumentom v kinách v roku 2019. Cesta naprieč Afrikou sa skončila až na Strelkovom myse, ale ako povedal Slobodník: „Cestu sme mali naplánovanú iba do Tanzánie pod Kilimandžáro, ďalej to bol už len pank a improvizácia.“ Tvorcovia chceli svojou cestou okrem iného dokázať, že na cestovanie človek nepotrebuje veľké financie ani moderné dopravné prostriedky. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9 a so zvukom DD2.0. Obsahuje anglické, nemecké, ruské a slovenské tituly pre nepočujúcich a 10 niekoľkokomínútových bonusov od *Jazdy zamrznutým Slovenskom* až po *Paraglidy v Tanzánii*.

Dobrá smrť

(Hailstone)

Po celovečernom debute *Absolventi – Sloboda nie je zadarmo* (2012) nakrútil Tomáš Krupa v slovensko-česko-francúzsko-nemecko-rakúskej koprodukcii ďalší dokument. *Dobrá smrť* (2018) svojou témou i spracovaním vybočuje z tradičnej lokálnosti slovenskej audiovizuálnej tvorby. Film otvorene rozpráva o eutanázii. Jeho protagonistka, nevyliciteľne chorá Janette by rada ukončila svoj život dôstojne, preto sa rozhodne pre dobrovoľnú smrť s lekárskou asistenciou. Keďže tú vo Veľkej Británii, kde žije, neumožňujú, plánuje odcestovať do Švajčiarska. Cestu musí naplánovať skôr, než jej to rýchlo postupujúca choroba znemožní. Snímka s výrazne sugestívnou kamerou využíva postupy hraného filmu a do skutočného príbehu Janette pútavo vplieťa charaktery a životné príbehy jej najbližších. *Dobrá smrť* získala Slnko v sieti pre najlepší dokumentárny film a celý rad zahraničných ocenení. Film vyšiel na blu-rayi so zvukom PCM Stereo a DD 5.1 so slovenskými, s anglickými, českými, francúzskymi, litovskými, poľskými, ruskými a španielskymi titulkami bez bonusov.

Milan Sládek

(Slovenský filmový ústav)

Martin Šulík je jedným z mála slovenských režisérov, ktorí sa dlhodobo venujú hranej i dokumentárnej tvorbe. Po portrétoch z cyklu *Zlatá šedesátá* a dokumentoch o Martinovi Slivkovi, Viliamovi Gruskovi či Milanovi Čorbovi vlni nakrútil film o významnom slovenskom mímovi Milanovi Sládkovi. Zachytáva v ňom jeho tvorivú i životnú cestu, bohatú na neočakávané zvraty. Sládek stál na začiatku 60. rokov pri zrode modernej slovenskej pantomímy a po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy do Československa emigroval do Nemecka. So svojimi predstaveniami precestoval svet, založil divadlo pantomímy Kefka i medzinárodný divadelný festival Kaukliar. Šulíkov film je bohatý na archívne materiály, fotografie, záznamy predstavení i výpovede umelcových priateľov a spolupracovníkov – vystupujú v ňom Milan Lasica, Jana Pogorielová, Eva Mária Chalupová, Ľubomír Feldek, Ladislava Petišková, Vladimír Štefko a mnoho ďalších. Film je na DVD so slovenskými, s anglickými a nemeckými titulkami a so slovenskými titulkami pre nepočujúcich a s audiokomentárom. Medzi bonusmi sú vo filme nepoužitý materiál a dokument *Keď zaznie ticho* (CS, 1966, r. Miroslav Horňák).

Mať tak o koliesko viac! Pracovný zošit s DVD

(Rozhlas a televízia Slovenska)

Mať tak o koliesko viac! je slovenský animovaný seriál Dávida a Ivana Popovičovcov o najväčších vynálezoch 20. storočia. Vznikol podľa rovnomennej knihy Ivana Popoviča z roku 2001. Trinásť častí nakrútili v rokoch 2004 až 2013 vo svojej produkčnej spoločnosti MY STUDIO a 39 častí v rokoch 2002 až 2015 v koprodukcii MY STUDIO a STV. Autori sa pri jednotlivých vynálezoch držia faktov, ale podávajú ich hravo a s humorným nadhľadom. Používajú kombináciu rôznych animačných postupov s hranými sekvenciami. Autorom hudby je Ľubo Belák a komentár nahovoril Matej Landl. V roku 2017 vyšlo nové vydanie knihy a na konci roku 2020 začala RTVS vydávať pracovné zošity určené pre deti, ale aj pre „veľkáčov“ od 10 rokov. Dozvedia sa z nich, ako, kedy a kde vznikali vynálezy, kto ich vymýšľal a ako nám uľahčili a spríjemnili život. Každý zošit obsahuje 12 častí z knihy *Mať tak o koliesko viac!* a DVD s príslušnými epizódami z rovnomenného animovaného televízneho seriálu. V prvom pracovnom zošite sú to *Syntetizátor*, *Kardiostimulátor*, *Vrtuľník*, *Kalkulačka*, *Hologram*, *Polaroid*, *DDT*, *Hračka*, *Holiaci strojček*, *Robot*, *Beatles* a *Verne*. DVD obsahuje slovenské tituly pre nepočujúcich.

— mu —

čo robia

Veronika Kolejáčková

[scenáristka a psychoterapeutka]

Na obrazkách sa po vyše štyroch rokoch pripraví seriál *Slovenia*. Je asi taký starý ako moja dcéra Zorka, ktorá so mnou trávila nočné služby pri písaní námetu. Zároveň vyjde v románovej podobe. Snažím sa nemať toho veľa a najsť si čas aj na klientov a terapie, no veľmi mi to nejde, tak dúfam, že písanie mi pomôže vyvážiť vlastné ťažoby. Do nového roka letím na *Kométe* s rozpísanými scenármi filmu o astronómke Ludmile Pajdušáckovej a dokumentárneho seriálu o detských knihách *Panpulóni z našej police*. Pre Štúdio 12 pripravujem dramaturgiu Vilikovského románu *Pes na ceste*. Sedím pri tom za stolom so samými obľúbenými kolegami, tak verím, že sa uvidíme nielen v rámkoch na monitore.

Zora Jaurová

[producentka a dramaturgička]

Tešne predtým, ako sa celý svet ponoril do čudesného rytmu a pravidiel pandémie, sme nakrútili väčšinu dlho pripravovaného celovečerného filmu *Moc* (r. Mátyás Prikler), takže posledné mesiace sme trávili najmä v strižni a za stolom. Teraz pripravujeme posledné filmovacie dni a každý deň zisťujeme, čo všetko sa dá a čo sa nedá. Teší ma, že hoci sme náš film *Raj na zemi* (r. Jaro Vojtek) odpremiérovali počas najhorších mesiacov, našiel si veľa divákov prostredníctvom online premietaní filmových klubov aj festivalu Jeden svet. A snažím sa aj hľadať riešenia pre ľudí v kultúre, ktorí už nevedia, ako ďalej.

Martin Tokár

[režisér a kameraman]

Keď som dostal vašu správu, akurát mnou lomcovalo. Nie je to metafora, som na Taiwane a zvykám si na zemetrasenia. V novembri pozvalo moju manželku Zoe a mňa Taiwanské národné múzeum umenia, aby sme prezentovali svoje umenie. Zoe pripravila tri performancie a spolu sme nakrútili krátky dokument, ktorý môžu návštevníci múzea v Taičungu vidieť do konca februára 2021. Pôvodný plán bol stráviť na Taiwane mesiac, ale keď situáciu v Európe aj na Slovensku skomplikoval koronavírus, rozhodli sme sa ostať na Taiwane dlhšie. Učím sa po čínsky, čítam *I-ting* a *Tao te ting* a snažím sa písať scenár nového dokumentu.

Skrátka klasika

V novej rubrike Film.sk vám postupne predstavíme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package) a možno ich tak premietat' aj v digitálnych kinách. Začíname trojicou krátkych animovaných filmov Studňa lásky (1944/1959), Jablko poznania (1955) a Pingvin (1964).

Studňa lásky

„Podľa prvého kresleného filmu Studňa lásky, ktorý sme mali možnosť vidieť, i pri jeho prirodzených začiatočných nedostatkoch, môžeme bez nadsádzky konštatovať, že náš prvý slovenský groteskár Viktor Kubal je na najlepšej ceste, aby sa takým vşeumelcom stal,“ cituje Rudolf Urc v knihe *Slovenský animovaný film* dobový rozhlasový spot Jána Kalinu z júna 1944. Vşeumelcom sa myslí výtvarník, kresliar, animátor, karikaturista aj filmár v jednej osobe. Kalina v spote poznamenáva aj to, že podobným dielom, kreslenou filmovou groteskou, sa dovtedy mohli pýšiť iba veľké národy. *Studňa lásky*, považovaná za prvý slovenský animovaný film, sa však v čase vzniku do distribúcie nedostala. Koncom 50. rokov snímku nadšenci, filmový historik Ivan Rumanovský a priekopník dabingu Svätopluk Šablatúra aj ozvučili.

Pri *Studni lásky* sa Kubal inšpiroval populárnym románom Joža Nižnánskeho z roku 1935. (So spisovateľom sa veľmi dobre poznal a neskôr nakrútil podľa jeho predlohy *Krvavú paniu*, 1980.) Z Nižnánskeho romantickej legendy o Omarovi, Fatime a studni v trenčianskom hradnom brale však Kubal spravil grotesku. Výtvarnú inšpiráciu našiel v amerických animovaných filmoch. Rudolf Urc pripomína, že Kubal nečerpá až tak u Disneyho a predobrazy plejády jeho figúr vidno, rovnako ako u iných európskych tvorcov, v snímkach fleischerovskej a sullivanovskej proveniencie. Najznámejším predstaviteľom prvej menovanej skupiny diel je Peppek námorník, druhej zase kocúr Felix. Ten bol v medzivojnovom Československu pomerne populárny. Českí animátori Hermína Týrlová a Karel Dodal ho dokonca v 20. rokoch využili v niekoľkých reklamných animovaných snímkach.

Jablko poznania

Animovaná reklama vznikala neskôr aj na Slovensku. O jej originálne poňatie sa v 50. rokoch postaral priekopník animácie Vlastimil Herold snímkami ako

Čistiace prostriedky (1956), *Robinson* (1956), ktorá propaguje knihy, či *Dvaja chlapci v papieri* (1955), kde nabáda na včasný nákup školských potrieb. V *Jablku poznania* sa inšpiroval príbehom Adama a Evy. Rajskú idylu narúšajú Evine každodenné starosti. Hrozbu rozvodu, ktorá visí vo vzduchu, zažehná moment osvietenia, keď Adam pochopí význam novej techniky.

Vlastimil Herold začínal v pražskom štúdiu animovaného filmu Bratři v triku. Miesta sa vzdal kvôli neskoršej manželke, grafičke Libuši Černej. Obaja zakotvili v trikovom oddelení Štúdia populárno-vedeckého filmu, kde bola animácia len podružnou činnosťou. „Roku 1953 bola síce už v trikovom oddelení (...) skupinka ľudí, ktorá sa myšlienkou tvorby kreslených filmov zaoberala, ale okrem štyroch reklamných filmov nevzniklo nič,“ spomína Herold v roku 1980 v rozhovore pre *Pravdu*. „Kým si zodpovední pracovníci uvedomili, že pôvodná animovaná tvorba môže byť, okrem iného, aj rentabilná, muselo uplynúť ešte veľa času.“

Pingvin

„Myšlienka konštituovania animovaného filmu na Slovensku si zatiaľ kľiesni cestu len v odhodlaní ambiciózných jednotlivcov, viac než deklaratívne postuláty tu mohli zavážiť a presvedčiť konkrétne diela, alebo aspoň tvorivé pokusy o ne. Medzi diela kľúčového významu v tomto procese, ba čo do časovej postupnosti majúci prioritu v skupine filmov z polovice šesťdesiatych rokov patrí filmový debut bratov Popovičovcov *Pingvin*,“ píše v dejinách slovenského animovaného filmu Rudolf Urc. Kým z bratov bol neskôr známejší Ivan Popovič, pod *Pingvina* sa ako režisér podpísal Vladimír Popovič spolu s animátorkou Veronikou Margótsy. Dôležitou súčasťou diela s ekologickým podtónom je znepokojivá ľudobno-ruchová kulisa Svetozára Stračinu. Rudolf Urc vo svojej knihe dodáva, že vynachádzavý *Pingvin* kladie na diváka vyššie nároky, než sa očakáva od „zábavnej“ animovanej tvorby, a pointu do istej miery šifruje. ◀

— text: mak — foto: Viktor Kubal/archív SFÚ —

moje obľúbené slovenské filmy

Mária Rišková

[riaditeľka

Slovenského centra dizajnu]

Po krátkom zamyslení som s prekvapením zistila, že slovenské filmy pozerám málokedy pre pôžitok z filmového diela ako takého, ale vždy s nejakou „postrannou agendou“. Ide buď o súčasť výskumu dejín dizajnu a médií, alebo o súčasnú tvorbu prepustenú s dizajnom, napríklad *Zem spieva* pre alternatívny úvod od študentov prvého filmového oddelenia Školy umeleckých remesiel so zábermi dobovej Bratislavy či animované diela Ové Pictures.

Svoj obľúbený žáner v slovenskej kinematografii veľmi nenachádzam, keďže mám srdcový vzťah k filmovej fantastike, science-fiction a dobrodružnejším žánrom. V československej tvorbe by som tak našla oveľa viac príkladov.

Môj úplne najobľúbenejší slovenský film sa dá nazvať skôr naturalistickým. Pre veľkú skupinu divákov sa stal kultovým dielom 90. rokov, hoci kritika ho ignorovala. **Baščovanský a zať** z roku 1994 je neúprosnou i nekorektnou satirou na slovenskú postkomunistickú spoločnosť, konfrontovanú s pravidlami trhu, ktoré sú pre ňu nové. Pri jeho sledovaní treba však prekonať pocit trápnosti a vychutnať si, koľko nepomenovaných ľudských vlastností odhaľuje. Škoda, že tip na tento film mi už v tejto rubrike „vyfúkol“ básnik Michal Habaj v jednom zo skorších vydaní *Film.sk*. Preto spomeniem ešte jeden titul, dokument Petra Kerekesa **Ako sa varia dejiny**, originálnu koláž príbehov vojenských kuchárov a kuchárook, ktorí zažili historické udalosti od kotlov a sporákov po lných kuchýň. Film je pre mňa príspevkom k antropologickému pohľadu na dejiny, pri ktorom si všimame každodenný život. Svojím humorom a nadhľadom prináša protivojnovú agendu pútavo súčasným divákovi a poskytuje svedectvo o zložitých vzťahoch medzi národnosťami v Európe. Každý síce jeme niečo iné, ale spoločne nám aj tak chutí. ▶

zásadné filmy

Katarína Kerekesová

[animátorka, režisérka a producentka]

— Z množstva podnetov, ktoré prechádzajú našimi životmi, nie je jednoduché vybrať tie najzásadnejšie. Naráža to na limity pamäti, ale práve na ne sa spoľahnem. Čo sa vynorilo v spomienkach ako prvé, zaznamenávam.

— Film ako rituál. V detstve bol pre mňa film časom stráveným v tesnej blízkosti rodičov. Primknutie sa na gauči a onen radostný spoločný zážitok spôsobili, že budem navždy milovať komédie 70. a 80. rokov (Oldřicha Lipského, Marie Poledňákovéj, Václava Vorlíčka a ďalších), ale aj dobrodružné westerny. Winnetou a Old Shatterhand sa stali súčasťou našich hier na rozostavanom sídlisku. Spolu s československými klasickými rozprávkami vytvorili svet príbehov môjho detstva. Istý výnimočný zážitok pre mňa však predsa znamenala *Malá mořská víla* Karla Kachyňa. Teraz viem, prečo bola iná. Hlbokým andersenovským smútkom, Kachyňovým režijným prístupom, výpravou Ester Krumbachovej a hudbou Zdeňka Lišku. Na to všetko som však prišla až oveľa neskôr. V každom prípade to bol prvý naozajstný katarzný filmový zážitok so slzami v očiach.

— Film ako radosť. Dvere novým filmovým zážitkom otvorili filmové kluby. Prežívali sme tie časy bláznivo s Godardovými a Felliniho filmami v kine, radovali sme sa s Jakubiskom a Havetom. Dojíjali nás filmy vynárajúce sa z hlbín cenzúry po Nežnej revolúcii, Menzelove *Ostře sledované vlaky*, Formanov *Prelet nad kukučím hniezdom* a mnohé iné. Neskôr na škole som objavila film ako výtvarné dielo: cez nemecký expresionizmus k Švankmajerovmu bezbrehému surrealizmu až po animovanú veselost' Gianiniho a Luzzatiho.

— Film ako trýzeň. Ako filmový divák sa nechám ľahko dojať. Chcem plakať, keď to za to stojí. Niektoré filmy sa mi dostali naozaj hlboko pod kožu: Bergmanove *Šepoty a výkriky*, Trierova *Tanečnica v tme* ako moja veľká inšpirácia ku *Kameňom*, Hanekeho *Láska*, Sorrentinova *Mladost'*, Cuarónova *Roma*, ale aj *Pieseň mora* Tomma Moora či *Persepolis* Marjane Satrapi.

— Napokon sa všetko končí zasa na gauči, v intímnom rodinnom rituáli. Túžba po spoločnom zážitku je späť. Spoločne s mojimi deťmi sme znova objavovali po krokoch všetko, na čo som si chcela spomenúť, aj všetko, čo mi v detstve ušlo. Pribudli mi ďalší detskí hrdinovia. Harry a Frodo sa už navždy túlajú po našej domácnosti. S deťmi dostáva príliš veľký intelektualizmus na frak, ale učí intenzívnejšie myslieť na diváka. Po istom čase sledujete so svojimi deťmi film na rovnakej vlnovej dĺžke. Smejte sa na rovnakých miestach na Tarantinových *Nehanebných bastardoch* a plačete pri Sorrentinovom *Mladom pápežovi*. Pre tieto zážitky na záver bez ostychu prevolávam chválu seriálu, streamovanej TV a gauču. ▶

— foto: archív Kataríny Kerekesovej —

— text: Jena Opoldusová / filmová publicistka
foto: archív SFÚ/Art Film Fest —

PETER HLEDÍK

Úvaha o súčasnej civilizácii – tak charakterizuje režisér Peter Hledík dve esejisticko-dokumentárne časti, ktorými prispel do desaťdielnej série Pandémia SK. Od januára ju vysielajú Dvojka RTVS. Divákovi ponúka dobrodružstvo poznávania, ktoré sám zažíval pri stretnutiach so špičkovými odborníkmi aj pacientmi. „Dozvedel som sa oveľa viac, ako som očakával,“ konštatuje Hledík. Koncom januára oslávi 75. narodeniny.

— Provokujú ho témy, ktorými žijeme. Ako už skoro rok aktuálny koronavírus. Aj minulosť, ktorú je dobré si pripomínať, reflektuje prizmou súčasnosti. Ako v seriáloch *Storočnica SND* (2020) či *Zlatá lýra* (2016). Prvým vyvolal diskusie, druhým si vyslúžil aplauz.

— Študent jadrovej fyziky prepadol mágii umenia, ktorého mnohorakými podobami žila Praha v polovici 60. rokov. Zvolil si film. „Robil som pre časopis rozhovor s režisérom Evaldom Schormom. Spýtal sa ma, či píšem aj niečo iné. Priznal som, že mám napísaný scenár. Po jeho prečítaní mi povedal, že by bolo dobré, keby som sa prihlásil na FAMU.“ Prijali ho. A po štyroch rokoch vyhodili. Za film *Ten*, ktorý prežil *Varšavu*. „Na *Schönbergovu* hudbu som nastrihal emotívne zábery z *Palachovho týždňa*. V kolekcii filmov o udalostiach roku 1968 v Československu odišiel do USA aj ten môj a mal by byť archivovaný v nejakom múzeu,“ prezrádza Hledík.

— Kým mohol FAMU v polovici 80. rokov konečne dokončiť, mal už za sebou viacero televíznych publicistických relácií i dokumentov, poetický televízny film *Najstarší zo všetkých vrabcov* (1980) i celovečerný debut, ktorým bola psychologická dráma *Kočka* (1982). Mladších divákov „chytí“ rodinným sci-fi *Tretí šarkan* (1985). Dnes spomínajú na dobrodružstvá trojlístka školákov, ktorých mimozemská kozmická loď odvezie na planétu zdevastovanú ekologickou katastrofou. Kým sa rodinná dráma *Začátek dlouhého podzimu* (1990), ktorej posledná klapka vraj padla 17. novembra 1989, dostala o rok neskôr do kín, realita bola úplne inde. Náznaky dobovej aktuálnosti sa stali neaktuálnymi, veď už sa mohlo hovoriť o všetkom a nahlas. Ani leitmotív príbehu – Masarykova socha, ktorú deti nájdu v studni – už nezaberal.

— Po páde a devastácii Koliby si Hledík s partiou kolegov z brandže vymysleli medzinárodný festival Art

Film. Prvým ročníkom štartoval v Trenčianskych Tepliaciach v lete 1993. Hviezdou bol avantgardný britský režisér Peter Greenaway. Z komornej akcie sa postupne stal najväčší medzinárodný festival na Slovensku. Lesk podujatia rokmi zvyšovali hviezdy filmového plátna ako Catherine Deneuve, Sophia Loren, Jeremy Irons, Isabelle Huppert, Omar Sharif, Liv Ullmann, Jean-Paul Belmondo a desiatky ďalších, ktorým Hledík odovzdával cenu Hercova misia.

— K sedemdesiatke si pred piatimi rokmi „daroval“ *Opustený vesmír* (2015), celovečerný dokument či skôr filozoficko-esejistickú úvahu o tom, či je smrť koncom života. Odpoveď na večnú otázku hľadá u ľudí, ktorí sa so smrťou stretávajú pracovne, aj u tých, čo tú vlastnú prežili.

— Po stopách otca lekára, ktorého politické monsterprocesy v 50. rokoch povlátili po väzenských celách, sa vybral začiatkom 21. storočia v dokumente *Väzeň* č. 9000 (2002). Už roky plánuje osudu svojho otca a ľuďom, ktorí podľa jeho slov svojim statočným postojom otvorili cestu k lepšiemu svetu, venovať aj hraný celovečerný film *Harmonika*. „Považujem to za dlh voči otcovi aj voči sebe samému,“ vysvetľuje Peter Hledík. Stále sa mu nedarí zohnať potrebné financie, nemieni však vysnivaný projekt okliešťovať ani ustupovať od vlastných nárokov. „Bola by to cesta do pekla.“ Sníva aj o knihe esejí. „Sám by som ich neskromne napísal.“ Vizualne by ich sprevádzal vlastnými fotografiami stromu, ktorého premeny už dlhé roky zachytáva v každom čase i ročnom období. Atraktívny solitér tisovec dvojradový rastie v strede jazera na konci trenčianskoteplického parku. A koľko času potrebuje Peter Hledík na naplnenie svojich snov? „*Dvadsaťpäť rokov by stačilo*,“ vtipkuje jubilant. ◀

— text: Barbora Gvozdjaková —
foto: archív SFÚ —

JURAJ LEXMANN

Skladateľ, pedagóg a hudobný teoretik Juraj Lexmann vytvoril hudbu do viac ako 120 dokumentárnych a animovaných filmov, ako aj k scénickým programom SĽUK-u. Podpísal sa pod strih a hudobnú dramaturgiu približne 1 400 spravodajských, dokumentárnych a animovaných filmov. Jeho tvorba sa tak spája s mnohými slovenskými režisérmi, k najvýznamnejším patrí jeho častá spolupráca s Viktorom Kubalom (*Krvavá pani*, *Zbojník Jurko* a mnohé iné). V januári sa dožíva 80 rokov.

— „Využíval som štýly a kompozičné techniky, ktoré mohli byť prínosom vzhľadom na témy filmov. Ak bolo treba, robil som hudbu v štýle príslušných historických období, slovenského folklorizmu, country western music i nových kompozičných techník, v ktorých sa uplatnila atonalita, dodekafónia, elektronická hudba, organické spájanie hudby s ruchmi a podobne. Niekedy som hudobné manieri aj úmyselne kombinoval. Napríklad vo filme *Zbojník Jurko*, ktorého hudba je založená na prvkoch slovenskej ľudovej muziky, sa na vystupňovanie dynamizmu ozve aj hudba štýlovo odvodená z country western music,“ povedal o svojej tvorbe pred niekoľkými rokmi pre *Film.sk*.

— Pôvodne pracoval ako technik vo výrobe hudobných nástrojov. Popri zamestnaní študoval hudobnú kompozíciu na konzervatóriu v Ostrave a neskôr hudobnú vedu na Univerzite Komenského v Bratislave. V rozhovore s Martou Majerčákovou spomína na august roku 1964, keď nastúpil do Československého filmu na pozíciu zvukového strihača; spolupracoval tam na rôznych krátkometrážnych filmoch. Práca, v ktorej strávil deväť rokov, mu pomohla pripraviť sa na vlastnú autorskú kariéru. Práve tam sa stretol aj so spomínaným Viktorom Kubalom.

— Juraj Lexmann si všimol, že hoci boli režiséri schopní profesionálne a tvorivo uvažovať o výbere tém, kamere či montáži, pri hudbe ostávali často bezradní. „Zdalo sa mi potrebné vniesť aj do problematiky filmovej hudby nejaký racionálny systém. Napísal som knihu *Teória filmovej hudby*. Prekvapilo ma, že mnohé školy si ju stanovili ako povinnú alebo odporúčanú literatúru pre študentov, hoci v skutočnosti to nie je kniha pre študentov, ktorí sa potrebujú rýchlo a ľahko pripraviť na skúšku. Tak som pre nich napísal učebnicu *Hudobná dramaturgia filmovej a televíznej tvorby*,“ spomína pre *Film.sk*. Jeho zatiaľ posledným knižným titulom je *Teória zvukového majstrovstva* (2019), ktorú napísal spolu s Jánom Grečným.

— Od roku 1976 prednášal Lexmann na VŠMU v Bratislave. V roku 2000 sa tu stal vedúcim katedry zvukovej skladby, ktorú založil v roku 1996 ešte ako subkatedru. Pri filmových melódiách považoval za mimoriadne dôležitú aj interpretáciu. „*Spočiatku, najmä v období nahrávania*

v štúdiu FISYO v Prahe, som mal na dobrých hudobníkov šťastie. Dnes si hudobníkov vyberám. Je to pre celkový výsledok práce kľúčové.“ V štúdiu FISYO nahral aj svoju prvú filmovú hudbu k snímke *Sami proti sebe* (1969, r. Kazimír Barlík). Teoretici filmu Jelena Paštéková a Václav Macek v publikácii *Dejiny slovenskej kinematografie* viackrát oceňujú, ako verne vedel Lexmann pracovať s hudobnými motívmi a temporytmom v danom historickom období.

— Počas hlbokkej totality ho nitriansky katolícky biskup oslovil, aby zostavil príručku slovenských liturgických nápevov. V tomto období, pre cirkev nepriaznivom, neboli na Slovensku dostupné žiadne podobné publikácie a muzikológ zháňal podklady vo vtedajšej NDR. K liturgickej hudbe sa neskôr často vracal a pripravil aj ďalšie vydania *Liturgického spevníka*. V roku 2014 získal vďaka tomu ako prvý na Slovensku Rad sv. Silvestra v druhom stupni „rytier veliteľ“.

— Juraj Lexmann sa v roku 1983 ako odborný poradca a strihač podieľal aj na vynovenej originálnej verzii filmu režiséra Karola Plicku *Zem spieva* z roku 1933. V prólogu druhej verzie snímky z roku 1939 boli zábery Prahy nahradené pohľadmi na Bratislavu. Podľa Lexmanna nakrútili tieto bratislavské zábery poslucháči bratislavskej Školy umeleckých remesiel pod vedením Karola Plicku ako školské cvičenie. Druhá verzia dokumentu je vraj výsledkom názorových nezhôd a Plicka ju neautorizoval.

— Od roku 1991 bol Juraj Lexmann vedeckým pracovníkom Ústavu hudobnej vedy SAV, ktorý v rokoch 1997 – 2009 viedol. Je autorom viacerých publikácií, za všetky spomeňme *Slovenskú filmovú hudbu 1896 – 1996*, v ktorej opisuje praktiky filmovej hudby súvisiace so vznikom slovenskej národnej kinematografie a poskytuje hodnotiace postrehy o hudbe hraných, dokumentárnych a animovaných filmov, ako aj prehľad slovenských filmových hudieb v chronologickom poradí. V roku 2017 udelili Jurajovi Lexmannovi Cenu Petra Mihálka za celoživotný prínos v oblasti slovenskej filmovej vedy. ◀

Týždeň slovenského filmu volal aj po radikálnom autorskom geste

— text: Matúš Kvasnička —

Aj Týždňu slovenského filmu vnútila pandémia novú podobu. Nielenže ho z veľkej časti posunula do online priestoru, ale ho aj rozdelila na dve časti. Prvá ponúkla na prelome októbra a novembra online projekcie filmov, druhá v decembri priniesla hodnotenie domácej tvorby roku 2019 aj pohľad na stav filmovej kritiky. Jednotlivé panelové diskusie sa odohrávali v bratislavskom Kine Lumiére, ale zároveň boli (a stále sú) prístupné aj online. Všetky hodnotiace diskusie moderovala filmová historička Jelena Paštéková.

„Neraz sme sa sťažovali, že slovenská kinematografia nedostatočne spracúva nedávne či dávnejšie obdobia našej histórie,“ poznamenala vo svojom referáte filmová publicistka a spisovateľka Zuzana Mojžišová a poukázala na to, že minimálne päť zo 14 majoritne slovenských hraných filmov roku 2019 sa vracalo v čase k reálnym dejinám udalostiam. Na rozdiel od ďalších autorov predniesla svoj referát v podobe, v akej si ho pripravila v úvode roka, a tak sa v ňom neskloňovala pandémia, ale ani fakt, že trend potvrdili v roku 2020 aj snímky *Sviňa*, *Služobníci* a *Bebjaka Správa*, ktorej premiéra sa presunula na rok 2021.

„Budem možno vyznievať prisne a nespokojne, tento tón volím zámerne, aby som nás všetkých vyprovokovala ku kritickej sebareflexii,“ začala svoj referát o domácej hranej tvorbe v roku 2019 druhá autorka, filmová kritička Roberta Tóthová. Svojím príspevkom chcela provokovať aj k „vystúpeniu z provinčných názorových stereotypov, z faľšného optimizmu, že slovenský film sa po niekoľkých rokoch spánku prebudil vyspatý do ružova a plný sily“. Slovenské hrané filmy vedia podľa nej vzrušiť aj zabaviť, zriedka však zanechajú hlbší dojem. Ilustrovala to aj porovnaním filmu Marka Škopa *Nech je svetlo* s poľskou snímkou Jana Komasa *Corpus Christi*. Domáce hrané filmy podľa Tóthovej dokázali, že vedú prilákať divákov do kina, spojiť sa s koprodukčnými partnermi aj dostať sa na festivaly do sveta, filmový priemysel funguje, ponúka náročnejšie diela aj popkultúru. „V tejto vzorke však čosi fatálne chýba – kde sa, dopekla, stratil čistý umelecký hraný film?!“ Domáca hraná tvorba je často provinčná a málo odvážna, dominuje jej tendenčný realizmus, a aj keď má talent na pozorovanie skutočnosti okolo seba, chýba jej radikálne umelecké gesto. Také vidí Tóthová u filmárov, ako sú Angela Schanelec, Mia Hansen-Løve, Joanna Hogg či Carlos Reygadas. Domácej hranej tvorbe chýba autor, ktorý by diváka zaskočil radikálnosťou, nielen naplňal priemerné divácke očakávania.

Dva pohľady na dokumentárnu tvorbu roku 2019 ponúkli vo svojich príspevkoch filmová historička Eva Filová a filmový kritik a zástupca distribučnej spoločnosti Film Expanded Adam Straka. Filová sa intenzívne venovala línii angažovanej dokumentaristiky. „Filmy roku 2019 ukázali, že nie sme ľahostajní, nežijeme v bubline a problémy tejto spoločnosti sa nás týkajú,“ povedala Filová, ktorá v príspevku ocenila intímne portréty *Dobrá smrť* Tomáša Krupu, *Tereza*, *náboj lásky* Petra Gašparíka a *Hluché dni*

Pavla Pekarčíka. Pre Adama Straku bol najzaujímavejším fenoménom v domácom dokumente 2019 fakt, že „slovenskí dokumentaristi sa prestávajú viazať na lokálne reálie či osobnosti a začínajú hľadať svoju pozíciu vo svete“. V dokumentárnej tvorbe podľa neho neplatí problém provinčnosti, ktorý pri hranom filme pomenovala Roberta Tóthová. Strakov príspevok zaujal aj tým, že sa snažil zasadiť javy do kontextu. Sledoval aj reflexiu a ohlas, ktorý niektoré tituly vyvolali, a divácky záujem o jednotlivé filmy.

Podnetné príspevky do diskusie zazneli aj na fóre venovanom animovanému filmu. Eva Šošková z Katedry audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU rozoberala problém národnej identity v súvislosti so slovenskými autormi filmov *Šarkan* (r. Martin Smatana) a *Sh_t happens* (r. Michela Mihályi, David Štumpf), ktorí študovali na VŠMU a neskôr prešli na FAMU, kde vznikli aj spomínané filmy. Jej príspevok doplnil pohľad z praxe, keď pedagóg VŠMU Patrik Pašš ml. predstavil procesy a inovácie, ktorými sa na škole snažia podporiť tvorivosť študentov.

Stav filmovej kritiky na Slovensku hodnotil kritik a zástupca distribučnej spoločnosti Film Expanded Matej Sotník. Svoje zorné pole zúžil na dva dominantné mienkotvorné denníky (*Sme*, *Denník N*) a dva webové filmové portály (*Kinečko*, *Kinema*). „Čo sa filmových portálov týka, Film.sk zo selekcie prirodzene vypadlo, hoci má svoju online verziu, tá je však stále skôr jeho podružnou súčasťou.“ Sotník by ocenil aktualizáciu webu, aj keď tlačaná verzia podľa neho „z dlhodobého hľadiska ponúka kvalitný autorský obsah a poctivo pokrýva všetky kľúčové oblasti a témy slovenskej audiovizie“. Diskutujúci spolu s ním ocenili napríklad formát Tomáša Hudáka *In Case You Miss It* v *Kinečku*, ktorý ponúka pravidelný výber toho najzaujímavejšieho z diania vo svete filmu a filmovej reflexie. V závere Sotník podčiarkol, že slovenská kritika potrebuje byť viac angažovaná, aby ukazovala nielen to, čo prichádza, ale aj to, čo by malo prichádzať.

Hoci diskusie po referátoch a koreferátoch boli niekedy skôr rozpačité než búrlivé, „chyba“ nebola na strane referujúcich či moderátorky, ale skôr na strane nemeslého publika. Online podoba podujatia však pomohla tomu, že otázky, ktoré na Týždni slovenského filmu zazneli, nerezonovali len v kapacitne obmedzenej kinosále. Súdiac podľa stoviek videí na sociálnych sieťach sa dostali aj k širšiemu publiku, ktorému zrejme domáca tvorba a jej reflexia nie sú ľahostajné. ◀

— text: Martin Kudláč / filmový publicista —
foto: Roy Andersson Film Production /
O nekonečnosti —

Be2Can 2020: Nová virtuálna norma

Siedmy ročník domácej prehliadky festivalovej produkcie Be2Can výnimočná situácia neohrozila. Spoločnosť Film Europe sa systematicky a dlhodobo venuje multiplatformovému rozvoju svojho distribučného ekosystému, ktorého súčasťou sa tento rok stala nová VOD služba, kde sa odohrávala hlavná časť Be2Can.

Od roku 2014 uvádza Film Europe svoje nové akvizície z troch hlavných medzinárodných festivalov Berlín, Cannes a Benátky v rámci vlastného podujatia Be2Can. Spoločnosť vniesla inovatívny prístup do festivalovej distribúcie hneď na začiatku tým, že prehliadku rozšírila na ďalšie distribučné kanály, ktoré prevádzkovala. Pilotný ročník Be2Can bol postavený na multiplatformovom distribučnom modeli, v ktorom sa kombinovali premietania v kinách, VOD a prémiový kanál Film Europe Channel (v tom čase existovalo aj partnerstvo medzi Film Europe a druhým okruhom RTVS).

Spoločnosť, ktorá prevádzkuje aj dve kamenné kiná, pokračovala v inováciách aj tento rok. V apríli rozšírila svoj distribučný ekosystém o vlastnú streamingovú službu, videotéku Edisonline. „Modus vivendi v každej kríze je mať diverzifikovanú ponuku, pretože kto ju nemá, nemá alternatívu v prípade, že sa zmenia podmienky,“ povedal pre *Film.sk* šéf spoločnosti Ivan Hronec.

Alternatívnou pre siedmy ročník prehliadky Be2Can, ktorá by sa za bežných okolností odohrávala v kinách, sa stala práve VOD platforma Edisonline a jej „virtuálna kinosála“. K najlákavejším titulom patrila novinka Thomasa Vinterberga *Chlast*, kde skupina stredoškolských učiteľov experimentuje so stavom permanentnej opitosti s cieľom zvýšiť kvalitu svojho života. Film získal po festivale štyri Európske filmové ceny v kategóriách európsky film roka, réžia, scenár (T. Vinterberg, Tobias Lindholm) a mužský herecký výkon (Mads Mikkelsen). Na Be2Can uviedli *Chlast* ako dvojprogram s Vinterbergovou predošlou snímkou *Komúna* (2016), ktorá bola dostupná aj prostredníctvom VOD. Navyše Film Europe nasadila do rotácie na svojom televíznom kanáli režisérovo celovečerný debut a prvý film hnutia *Dogma 95 Rodinná oslava* (1998). Ivan Hronec označil túto stratégiu za nový spôsob distribúcie, „hybridnú cross-promotion jednej dramaturgickej idey na všetkých platformách“.

Prehliadka Be2Can uviedla aj snímku *O nekonečnosti* (2019), najnovší prírastok do filmovej série o ľudskom bytí režiséra Roya Anderssona. Švédsky filmár tu pokračuje v línii svojich troch predošlých snímok. Precízne komponované „živé obrazy“ sú plné tragikomických, až satirických výjavov ľudskej existencie, lavírujúcich medzi absurditou, banalitou a paradoxom. V rámci kontextuálnej dramaturgie uviedli na Be2Can aj predchádzajúcu časť Anderssonovej tetralógie *Holub sedel na konári a premýšľal o živote* (2014) s rovnako nezameniteľným autorským rukopisom. Tieto dva filmy na seba vzájomne odkazujú.

Okrem ďalších festivalových hitov, ako *Undine* Christiana Petzolda (Európska filmová cena pre herečku Paulu Beer) či tohoročný držiteľ Zlatého medveda z Berlína, iránska antológia *Niet zla medzi nami*, sa do programu dostali aj menej konvenčné a radikálnejšie diela. Do tejto kategórie spadá aj najnovší počín provokatéra Gaspara Noého *Lux Aeterna*. V stredometrážnom diele režisér využíva rámec mockumentu na metafikčnú drámu a esej o postavení žien pred kamerou a za ňou. Okrem známeho rukopisu dlhých záberov plávajúcich priestorom a strobooskopického efektu využíva Noé rozdelenie obrazu na dva panely, ktoré mu umožňujú simultánne snímať tú istú scénu z rôznych uhlov alebo sledovať dve postavy na rôznych miestach v rovnakom čase. To režisér využíva pri inscenácii kontrolovaného chaosu. Noého počín našiel svoju dvojicu v rovnako nekonvenčnej eseji francúzskeho klasika Jeana-Luca Godarda *Kniha obrazov* (2018) a v jeho predchádzajúcej experimentálnej filmovej eseji *Zbohom jazyku* (2014).

Prehliadka Be2Can naznačuje, ako môže vyzeráť nová norma distribúcie pre postpandemický svet. Film Europe dnes vidí aj svoje ďalšie prehliadky ako hybridné. ◀

Tallinn 2020: Východná Európa na severe

Spoločensko-politické snímky z východoeurópskeho geopolitického priestoru rezonovali na 24. ročníku najväčšieho estónskeho filmového podujatia Tallinn Black Nights Film Festival, ktoré sa konalo od 13. do 29. novembra 2020.

— text: Martin Kudláč /
filmový publicista —
foto: Profilm —

Filmový kalendárny rok uzatvára v Európe estónsky Tallinn Black Nights Film Festival, posledné dva áčkové festivaly nasledujúce krátko po Tallinne sú MFF Káhira a MFF Indie, tohto roku presunutý na január. Najväčší severoeurópsky festival zvolil pre svoj 24. ročník hybridný formát, ktorý sa už od leta stihol osvedčiť z hľadiska festivalovej skúsenosti aj ako obchodný model.

Absencia veľkých hráčov, akým je aj najväčší český festival MFF Karlove Vary, prispela k výraznejšiemu prepisovaniu a úpravám producentských plánov. Filmy spadajúce do štandardného dramaturgického rámca Varov, najmä stredo- a východoeurópskej proveniencie, sa ich producenti usilovali uviesť na iných, nemenej veľkých platformách. Kým festival vo Varšave sa venoval primárne teritóriu strednej Európy, v Tallinne sa okrem štandardného okruhu severovýchodných krajín a štátov bývalého Sovietskeho zväzu predstavili aj filmy z južnej a východnej Európy.

Napriek tomu sa v programe objavili aj slovenské snímky. Boli zastúpené v programovej sekcii Current Waves, kde festival uviedol biografickú drámu režisérky Agnieszky Holland *Šarlatán* o ľudovom liečiteľovi Janovi Mikoláškovi a čiernobielu drámu Ivana Ostrochovského *Služobníci* o konflikte viery a ideológie. Súčasťou Tallinn Black Nights sa stal aj 20. ročník filmového festivalu pre deti a mládež Just Film. Uviedol aj jeden majoritný a jeden menšinový slovenský debut. Nové publikum tu hľadali *Letní rebeli* režisérky Martiny Sakovej a česko-slovensko-lotyšská koprodukcia *Smečka* v réžii Tomáša Polenského.

Medzi východoeurópske tituly patrí aj víťaz, bulharská dráma *Strach* v réžii Ivajla Christova, v ktorej sa migračná kríza stáva rámcom humanistického príbehu o porozumení a súcite, spracovaného bez páťosu, sentimentu a s dávkou absurdného humoru. Keď vdova v bulharskej dedinke prichýli afrického utečenca, vyvolá tým vlnu nevôle domácich, vedúcej až k rasovo motivovanému násiliu. Rasová nenávisť, ktorá vedie k radikalizácii, pramení nielen z ekonomickej deprivácie, ale aj z latentnej xenofóbie či z poverčivosti. Nárast radikalizmu reflek-

tuje aj snímka *Úsvit* (Zora) chorvátskeho režiséra Dalibora Matanića, ktorý pri skúmaní duality súčasnej spoločnosti využíva netradičnú kombináciu sociálnej drámy a dystopického trileru.

V podobnej spoločensko-politickej tematickej línii sa nesie aj najnovší film jedného z najznámejších žijúcich maďarských režisérov Istvána Szabóa, *Posledná správa* (Zárójelentés). Režisér *Mefista* do nej po rokoch opäť obsadil Klauza Mariu Brandauera a zveril mu úlohu dedinského lekára, ktorý sa dostáva do sporu s miestnym starostom. Odpor voči starostovi a konformizmu prevládajúcemu v dedine z neho spraví terč diskreditačnej kampane. Szabóov príbeh pripomína korozívne dôsledky populizmu a autoritárstva na celú spoločnosť.

Na rozdiel od *Poslednej správy*, v ktorej sa využívali konvenčnejšie prvky narácie, charakterizuje najnovšiu snímku skúsenej lotyšskej režisérky Laily Pakalniņa *V zrkadle* (Spogulis) experimentálnejší prístup. Klasický príbeh o Snehulienke prerozpráva cez prizmu samolúbosti a kultu tela a celý dlhometrážny film vyskladala zo „selfie“ prehovorov postáv na kameru. Dosiahla tým ilúziu paradokumentu alebo populárneho žánru „found footage“ filmu. Pakalniņa využila pri inscenovaní „selfie“ scén postupy jednozáberových filmov aj s ohľadom na kompozíciu zadného plánu záberu so správnym rytmom, s presným načasovaním a choreografiou hercov tak vo vzájomných interakciách, ako aj voči kamere.

V Tallinne fungovali festivalové kamenné kiná s novými hygienickými štandardmi, ostatní diváci na území Estónska mohli využiť VOD platformu prehliadky, ktorá sprístupnila takmer celú programovú ponuku festivalu. Prístup pre virtuálnych návštevníkov zo zahraničia bol vzhľadom na autorské práva obmedzený, dostali sa však k vybraným filmom predovšetkým zo súťažných sekcií vrátane svetových premiér. Tallinn Black Nights sa tak pridali k ďalším veľkým podujatiam, ktoré prijali hybridný model za súčasť festivalovej normy. Vzhľadom na jeho funkčnosť a súčasné zmeny v distribúcii audiovizuálneho obsahu bude mať zrejme svoje opodstatnenie aj v „pocovidovej“ dobe. ◀

Štart donášky do domu: prvé boli detské plienky!

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

Palcovými titulkami oznamovali *Rudé právo* aj *Pravda* na prvej strane na Nový rok 1961 (noviny vychádzali aj vo sviatok) začiatok tretej päťročnice. Robotníci v celej krajine ho vítali socialistickými záväzkami. Ústredný výbor Komunistickej strany Sovietskeho zväzu vo svojom novoročnom posolstve triumfálne konštatuje: Naše storočie je storočím víťazstva marxizmu-leninizmu!

A v *Týždni vo filme* – samá šed!

V Plzni zdokonaľujú výrobu lokomotív a v Šaci stavajú nové mesto pre pracovníkov železniarní na východe.

Na začiatku 60. rokov už filmový týždenník ako zdroj audiovizuálneho spravodajstva strácal na význame, nehovoriac o strate predchádzajúceho monopolu. Ale až taký úpadok žurnálu nikto nečakal. O príčinách už bola v tejto rubrike zmienka (devalvácia úlohy redakcie) a analýza predstavovanej kolekcie ich dosvedčuje. Pražský režisér Jiří Mrázek zaradil do prvých štyroch vydaní 15 šotov z Čiech, 15 zo zahraničia (výhradne zo spriatelenej cudziny, výnimky tvorili politické protesty v západných krajinách) a iba 7 zo Slovenska – menej ako 20 percent. V slovenskom filmovom týždenníku.

V štyroch ďalších vydaniach režisér Štefan Ondrkal tento pomer výrazne zlepšil (tretina správ zo Slovenska, tretina z Čiech, tretina zo zahraničia), ale ved' očividne nešlo o súťaž kvantifikačných ukazovateľov. O kvalite ani nehovoriac. Na tu si bolo treba počkať do začiatku „obrodného procesu“.

Divák tak mohol len zriedkavo paberkovať medzi niekoľkými atraktívnymi správami zo zahraničia: využívanie nového liečebného odboru chiropraktika (č. 5), odchyt divých slonov v Indii (č. 7), kozmická móda v USA či šesť mládat sučky-kozmonautky Strelky (obe v č. 8). Aj tie patrili svojím charakterom iba do priemerného magazínu.

Z domáceho sortimentu noviniek vtedajšie mamičky najviac zaujala správa o novej službe požičiavania plienok, ktorú zaviedli v Prahe a dokonca s donáškou do domu aj v Bratislave (č. 6) – ktože vtedy fantaziroval o pamperskách! Pochvalu si vyslúžila učiteľka osemročanky v Novákoch Jolana Taschová. Matka piatich detí vyštudovala popri zamestnaní za inžinierku chémie (č. 8). V Sandriku začali vyrábať hliníkové sudy na prepravu piva (č. 7) – vraj aby lepšie chutilo. Či sa tým zvýšila spotreba, to v komentári nepovedali... ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – JANUÁR 2021

5. 1. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 1/1961 a 2/1961**

12. 1. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 3/1961 a 4/1961**

19. 1. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 5/1961 a 6/1961**

26. 1. – 16.30 hod. ▶ **Týždeň vo filme 7/1961 a 8/1961**

→ Blu-ray *Elo Havetta Collection* zaradili filmoví kritici a kurátori do desiatky najlepších (nebritských) blu-ray nosičov za rok 2020. Rebríček zverejnil Britský filmový inštitút 27. 11..

→ Cenu za scenár si z festivalu študentskej a mladej tvorby v Poitiers vo Francúzsku (27. 11. – 4. 12.) odniesol Peter Hoferica s *Pozdravom z Nigérie*.

→ Festival krátkych filmov BRNO16 (2. – 6. 12.) ocenil v česko-slovenskej kategórii *Divoké bytosti* (r. Marta Prokopová, Michal Blaško).

→ *Piata loď* Ivety Grófovej sa dostala do výberu 50 filmov, ktoré za posledných 20 rokov podporil fond Eurimages a nakrútili ich ženy (8. 12.).

→ Juhokórejský filmár Kim Ki-duk (*Ostrov, Jar, leto, jeseň, zima... a jar, Samaritánka, 3-iron*) zomrel v dôsledku koronavírusu 11. 12. v Rige.

→ Vo veku 79 rokov zomrel 12. 12. herec Anton Vaculík. Objavoval sa v televízii, jednu z hlavných postáv, súdneho patológa stvárnil v seriáli *Mesto tieňov*. Hral aj v *Pavilóne šeliem* Dušana Trančíka či v *Krajinke* Martina Šulíka.

→ *Krajina ve stínu* Bohdana Slámu získala 12. 12. na festivale v Cottbusu v Nemecku cenu za medzikultúrny dialóg. Medzi krátkymi filmami zvíťazil *Pozdrav z Nigérie* Petra Hofericu.

→ Vo veku 66 rokov zomrel 14. 12. herec Štefan Kožka. Objavil sa vo filmoch Martina Hollého *Súkromná vojna* a *Smrť šitá na mieru*, hral v *Pomocníkovi* Zora Záhona, *Sladkých starostiach* Juraja Herza, *Šiestej vete* Štefana Uhra, *Šteku* Miloslava Luthera či v Jakubiskovej *Tisícročnej včele*. Účinkoval aj v seriáloch *Život bez konca*, *Alžbetin dvor* alebo *Štúrovci*.

→ Na rumunskom festivale študentských filmov Cinemaiubit (15. – 19. 12.) ocenili za réžiu *Nudu* Alice Bednáríkovej a za scenár *Pozdrav z Nigérie* Petra Hofericu.

→ Britský denník *The Guardian* zaradil *Pomalované vtáča* (r. Václav Marhoul) medzi 50 najlepších filmov roka 2020. O deň neskôr, 19. 12., skončil film vo výbere 25 najlepších filmov podľa *The Irish Times* druhý.

→ Vo veku 80 rokov zomrel 22. 12. český dokumentarista Karel Vachek. Po úspechu snímok *Moravská Hellas* či *Spříznění volbou* prerušila jeho tvorbu normalizácia. Naposledy sa pripomenul vlni šesťhodinovým filmom *Komunizmus a sieť alebo Koniec zastupiteľskej demokracie*. Nekonvenčný tvorca zároveň vyučoval na FAMU.

→ Vo veku 84 rokov zomrel 22. 12. francúzsky herec Claude Brasseur. Spolupracoval s veličinami ako Renoir, Godard a Truffaut a za *Záletníka* (r. Y. Robert) a *Vojnu policajtov* (r. R. Davis) získal Césara.

→ Vo veku 81 rokov zomrel 27. 12. český herec Ladislav Mrkvička. Za poslednú úlohu vo filme *Stáříci* získal Českého leva. Účinkoval aj v *Panne zázračnici* alebo v seriáli *Lekár umierajúceho času*.

→ Francúzsky režisér a herec Robert Hossein, u nás známy najmä ako Joffrey de Peyrac v sérii filmov o Angélike, zomrel 31. 12. vo veku 93 rokov.

JANUÁR 2021

1. 1. 1936	Ivan Balada – režisér
(zomrel 17. 6. 2014)
1. 1. 1961	Laco Kerata – herec
3. 1. 1926	Eduard Bindas – herec
(zomrel 28. 10. 2012)
3. 1. 1941	Anton Vaculík – herec
(zomrel 12. 12. 2020)
4. 1. 1891	Karel Kopřiva – kameraman
(zomrel 4. 4. 1966)
4. 1. 1896	Jaroslav Siakel' – režisér
(zomrel 19. 2. 1997)
4. 1. 1946	Dušan Dušek
– spisovateľ, scenárista
5. 1. 1926	Ivan Macho – herec
(zomrel 4. 9. 1992)
5. 1. 1951	Lubomír Belák
– dramaturg, spevák
8. 1. 1911	Andrej Očenáš – hudobný skladateľ (zomrel 8. 4. 1995)
11. 1. 1931	Milan Peťovský
– režisér, kameraman
(zomrel 19. 9. 2000)
14. 1. 1941	Ján Fajnor – režisér, dokumentarista
(zomrel 22. 2. 2005)
15. 1. 1936	Oľga Maiová
– filmová architektka
19. 1. 1941	Juraj Lexmann – hudobný skladateľ, teoretik (film a hudba)
21. 1. 1921	Mária Prechovská – herečka
(zomrela 5. 11. 1995)
21. 1. 1951	Magdaléna Glasnerová
– scenáristka, dramaturgička
25. 1. 1886	Daniel Siakel' – kameraman, vynálezca (zomrel 6. 2. 1946)
26. 1. 1921	Štefan Sedlák – riaditeľ SFÚ
(zomrel 30. 12. 1981)
27. 1. 1961	Henrich Bródy – kameraman
28. 1. 1946	Peter Hledík – režisér
29. 1. 1921	František Lukeš – kameraman
(zomrel 28. 1. 2003)
31. 1. 1926	Marián Čunderlík – maliar, grafik (zomrel 1. 10. 1983)

zdroj: Kalendár filmových výročí 2021
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

**O DOBRÝCH FILMOCH
SA HOVORÍ AJ
V RELÁCII
FILMOPOLIS_FM**

filmy / filmová hudba / zaujímavosti / novinky

v sobotu 13.00 – 14.00

▼ film.sk je evidovaný mk si pod ev. č. ev 947/08

